

ARCHAEOLOGIA HUNGARICA
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM RÉGÉSZETI KIADVÁNYAI
ACTA ARCHAEOLOGICA MUSEI NATIONALIS HUNGARICI
SZERKESZTIK: GRÓF ZICHY ISTVÁN, FETTICH NÁNDOR ÉS LÁSZLÓ GYULA

XXIV

KISS LAJOS

**A GESZTERÉDI
HONFOGLALÁSKORI SÍRLELET**

ORSZÁGOS MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM
BUDAPEST
1938

KISS LAJOS

A GESZTERÉDI
HONFOGLALÁSKORI SÍRLELET
(11 TÁBLÁVAL ÉS 2 SZÖVEGKÖZÖTTI TÉRKÉPPEL)

LUDWIG KISS

DER ALTUNGARISCHE
GRABFUND VON GESZTERÉD
(MIT 11 TAFELN UND 2 TEXTABBILDUNGEN)

ORSZÁGOS MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM
BUDAPEST
1938

NYOMATOTT A CSABA ÉS TSA NYOMDÁBAN, BUDAPESTEN
GEDRUCKT IN BUDAPEST, BEI CSABA & CO.
MEGJELENT 500 PÉLDÁNYBAN — ERSCHIENEN IN 500 EXEMPLAREN

IN MEMORIAM

ANDREAE DE JÓSA

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal :

I. A lelet története	9
II. Leírás: <i>a)</i> A szablya és díszítményei	11
<i>b)</i> Övdíszítmények	13
<i>c)</i> Lószerszám és egyéb esz- közök	14
<i>d)</i> Egyéb ékszerek	15
<i>e)</i> Ismeretlen rendeltetésű tárgyak	15
III. Kultúrtörténeti kérdések	16

*

INHALT

Seite :

I. Geschichte des Fundes	18
II. Beschreibung: <i>a)</i> Der Säbel und seine Beschläge	19
<i>b)</i> Gürtelschmuck	21
<i>c)</i> Pferdegeschirr und andere Gegenstände	22
<i>d)</i> Andere Zierstücke	23
<i>e)</i> Gegenstände unbekannter Bestimmung	24
III. Kulturgeschichtliche Probleme . . .	24

I. A lelet története

A geszterédi honfoglaláskori leletet a találás után rövidesen ismertettem az Archaeologiai Értesítő (AÉ) 1928. évi, XLII. kötetében, a 228–231. oldalakon. Ez az ismertetés azonban messze van attól, hogy kimerítő képet adjon a lelet tulajdonképeni jelentőségéről. Két képet is közöltettem az ismertetéshez. Az egyiken (229. lapon a 110. kép) az egyes tárgyak annyira lekicsinyítettek, hogy legnagyobb részük fel sem ismerhető; a másikon (VIII. tábla) körül vannak retusálva az egyes veretek és — egy-két példány kivételevel — nem eredeti állásuknak megfelelően, hanem fordított helyzetben vannak fényképezve. Ugyanez a kép jelent meg Hóman Bálint, *Magyar történet* I. kötetében a 160. és 161. oldal közötti mellékletként, természetesen ugyanazokkal a hibákkal, vagyis nincsenek jól elhelyezve a tárgyak és a nyomat sem kifogástalan. Az AÉ ezen VIII. táblájának kliséje megjelent változatlanul még Tóth Zoltán „*Attila's Schwert*” című művében (Budapest, 1930; M. Tud. Akadémia kiadása) az 53. oldalon, a markolatgomb és veretek kicsinyítve, nem kielégítő lenyomatban. Behatóban foglalkozott a lelet szabolyájával Fettich Nándor, *A honfoglaló magyarság fémművesége* c. munkájában 75. sk. o. (ehhez XLVI–XLVIII. táblák).

Idézett ismertetésem különben csak magyar nyelvű s így a külföld nem tudhat róla. A folyóirat végén (352. o.) található rövid, párosos német nyelvű kivonathból éppen csak a lelet létezéséről szerezhet tudomást a külföldi szakember.

E hiányok pótlására, korrigálására többször felutaztam Budapestre és a Magyar Nemzeti Múzeumba ujra felvittem a lelet valamennyi tárgyat, a hibákat kijavitottam, hogy helyesen nyujsam képbén és leírásban ezt a leletet. A felvételek természetesen az eredeti példányokról készültek és eredeti nagyságban közlöm azokat, nem kisebbről nagyítva. A kétszeres nagyságúak is az eredeti tárgyakról vétettek föl ebben a nagyságban a Magyar Nemzeti Múzeumban.

A geszterédi lelet a legnagyobb és legkiválóbb honfoglaláskori lelet az országban, melyhez fogható sem az őshaza területén (Le-

vedia), sem az azzal kapcsolatos területeken nem ismeretes, ahol rokon leleteket várhatnánk. Ennélfogva szükséges, hogy teljes pompájában és egészében bemutassam ezt a nagy jelentőségű leletet, mely most két nyelvű teljes szövegű ismertetésben jelenik meg.

Ennek a leletnek a szabolyája arany vetelei alapján egyedül a bécsi Schatzkammerben őrizett, úgynevezett „Nagy Károly karddal” (bécsi szaboly) vethető össze, amely nem sírleletből származik, hanem földbe nem került kincsdarab. A lelet ezen kiválóságánál és rendkívüliségénél fogva is megkívánja, hogy külön munkában foglalkozzam vele és minden egyes darabját a legjelentéktelenebbnek látszótól a legkiválóbb darabig megbecsülve, teljes egészében közöljem a kutatás számára. Éppen ezért nagy súlyt helyezek arra, hogy eredeti nagyságban mutatom be az egyes példányoknak nemcsak előlapját, hanem legtöbbnek a hátlapját is.

*

Geszteréd kisközség Szabolcsvármegye déli részében fekszik, vasutvonallal nem vezet. (1. szövegkép). Nyiregyházától Újfehértóig, vagy Balkányig mehetünk csak vonaton s onnan 6·5 km távolságra érhetjük el Geszterédet, mely Újfehértótól keletre, Balkánytól nyugatra esik. A községtől északra 2 km távolságra van a *Vay-tanya*, a határt kelet-északnyugati irányban átszelő dűlőút mentén. Az 1871.-i kataszteri térképen is ezen a néven van feltüntetve, a nép azonban a helyiségnévtárban is olvasható *Nyíri-tagnak* mondja régebbi tulajdonosáról, akitől 1895-ben gróf Degenfeld József vette meg és bérbe adta azonnal Goldstein Ignácnak, aki 1925.-ig gazdálkodott rajta, azóta pedig László fia bérli. A tanyától északkeleti irányban 400 méterre találjuk a négy és fél hold területű *Kiserdőt*, mely ma akácfakból áll. Ennek északi szélétől ugyancsak északkelelre 280 méterre van az a homokdomb, amelyben a lelet volt. E dombtól keleti irányban 312 méterre már Balkány község határa húzódik. A lelőhely a *Kecskelátó-dűlőben* van. Mindez leolvasható a mellékelt térképrészletről (2. kép). Azt kell még megemlíteni, hogy a Vay-tanyától délnyugatra

200 m távolságra fekszik a *Nagy rét*, mely leér egészen a községgig. A lelőhely környéke futóhomok, mely annyira alá van vetve a szél hatalmának, hogy nem tudják megkötni. Az egy évvel ezelőtt ásott határárok jelenleg egyenlő a környezet felszínével s így a domb

valódi magasságát sem lehet megállapítani. Valószínűnek látszik, hogy a domb nem a honfoglaló vezér eltemetésekor keletkezett, hanem később hordta oda a szél. Évenként változnak itt a homokdombok ma is, különösen nagy szél idején.

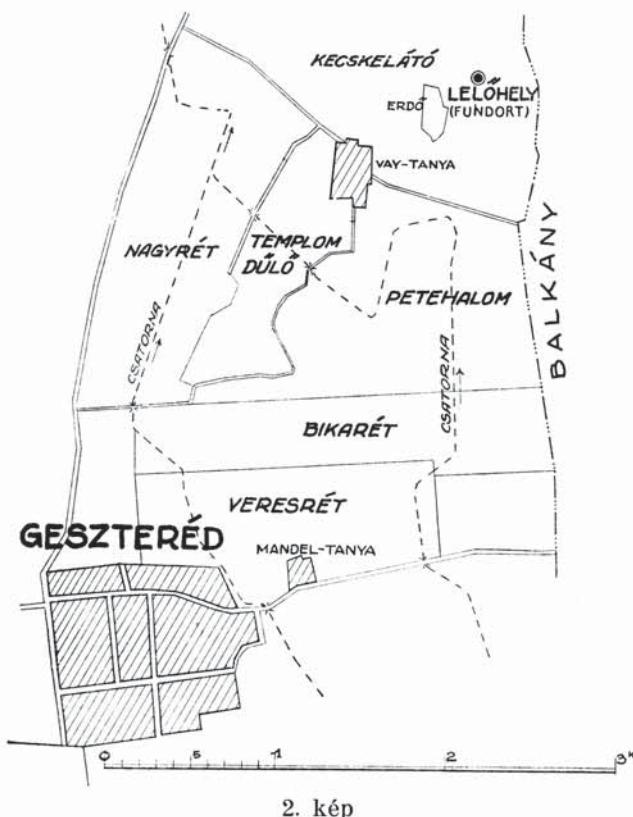
1. kép

1927. május 4-én délután e domb nyugati oldalán Balázs János bojtár figyelmes lett arra, hogy a disznók csillagó lemezeket túrtak ki. Jelentést tett a tanya bérzőjének, Geszterédi Lászlónak, aki még aznap este Rosenberg Jenő ispán, Takács János magtáros gazda, Fiszter Lajos gazdasági cseléd és Juhász Imre

kerülő kíséretében kiment a helyszínre. Elbeszélésük szerint a lelet 30—40 cm mélyen lehetett a föld színétől. A tárgyak elhelyezésére nem emlékezik egyik sem. A feldult sír különböző fémtárgyait összeszedték, valamint az emberi és állati csontokat. Geszterédi László május 7.-én adott hírt a

nyiregyházai Jósa-Múzeumnak s mire más-nap a tanyában megjelentem, megtisztogatva, rendezve adta át azokat a múzeum részére.

A rendelkezésemre álló összegből két

2. kép

napig ásattam a helyszínen, de több sír ekkor nem találtatott. Mindössze a lelethez tartozó övveretek (I. t. 22—76) egy-két darabja és egy nagy ezüst lemez (I. t. 86) kerültek még elő.

Az összeszedett arany-, ezüst-, bronz- és vastárgyak száma összesen 107. A koponyát és a tárgyak egy részét a disznó összerágta úgy, hogy abból csak a homlokcsont egy része és a baloldali koponyatető maradt meg. A koponya rövid (brachycephal), a varratok teljesen össze vannak csontosodva, kiemelkedő léc alakjában láthatók, ami arra mutat, hogy a koponya öreg emberé volt.

A honfoglaláskori előkelőbb sírokat általában jellemzi az, hogy a halott mellé a sírba teszik a leölt ló koponyáját és lábszárainak alsó csontjait. Az előkerült lócsontok lókoponya töredékei és a láb alsó részei a temetés ritusára mutatnak. A lócsontok közül a jobb hátsó láb közép- és kapocs-csontja zöld rozsdával erősen átitatott.

A lelet tárgyai a szablya és az övdíszítőmények, továbbá a lószerszám és ruházat felszerelései között oszlanak meg. Vannak ezeken kívül bizonytalan rendeltetésű darabok is, melyeknek szerepét analógiák hiányában csak azok elhelyezésének ismerete alapján lehetett volna esetleg meghatározni.

II. Leírás

a) A szablya és díszítményei

A kevésbé hajlott vasszablya egyélű (I. t. 1—1 a; X. t. 1—2); 61·9 cm hosszú van meg belőle három darabban, de a harmadik nem folytatása a másodiknak s így a kettő közt ismeretlen nagyságú rész hiányzik. A kenézlői honfoglaláskori temetőből kikerült négy kardhoz viszonyítva, melyek 83, 86·5, 87·2 cm hosszúak, mintegy 21—25 cm nagyságú darab hiányozhat belőle. Vércsatorna a rossz fenntartás miatt alig látható rajta, de valószínűleg megvolt. Markolatvasa, mely előrehajlik, jelenleg 7 cm; fával volt borítva és a faborításra húzták rá a markolatgombot és a keresztfas felett elhelyezett veretet. A megmaradt markolatvas közepe táján látható az a vasszeg (X. t. 1), amelynek segítségével volt a markolat borítása a markolatvashoz szegzve. Ennek a szegnek a feje arany lemez-zel borított lehetett, amint az a markolattő

borító lemezén még most is látható: IV. t. 2 = II. t. 4 (erről az aranyszegfejről részletebben alább a leírásban). Természetesen az aranyborításos szegfej és a markolatvas közepe táján látható szeg összeesnek, ami a IV. t. 2 aranyveretnek a markolatvasra való helyes visszahelyezését lehetővé teszi. A szablya alsó része (X. t. 2) szintén töredékes, csúcsa hiányzik. Mindkét oldala hajló, amiről arra lehet következtetni, hogy kétélű. Az egyik oldal éle azonban mai állapotában le van tom-pulva, ami valószínűen csak a rozsda következménye. A rozsdásodásba erősen belejátszanak a fatok rostjai is, úgy hogy a penge végenek eredeti alakja nem állapítható meg biztosan. A keresztfasáról közelebbi nem tudunk, de valószínű, hogy rövid, kissé lehajló, gombban végződő keresztfasa lehetett, ami jellemzője volt a honfoglaláskor szablyáinak. A szab-

lyá megmaradt vasán semmi nyomot nem hagyott maga után. Hüvelye bőrrel borított fatok lehetett, a fa rostjai megállapíthatók a pengedarabokon.

Markolatgomb arany borítása: I. t. 2; II. t. 1; III. t. 1, 2, 3; IV. t. 1; V. t. 4. Kissé lapított aranybádoghüvely, két részből összeforrasztva, egész fölületét beborító gazdag levélornamentumokkal, domborított levelekkel, az alapfelület sűrűn poncolva. Az egész felület palmettás díszekkel nyolc mezőre van osztva. A felépítés alapelve a hálóminta (kiterített rajza: III. t. 4). A levelek középvonalain vésett vonalkák kis beütött karikákban végződnek. A minta felépítése a kiterített rajzon jól látható. A háttér apró köröcskékkel poncolt. Az összes fővonalak úgy készültek, hogy először rákarcolták a síma aranylemezre, majd pedig apró pontoknak sűrű, egymás melletti beütögetésével elmelélyítették azokat. A levélszegelyek satirozása véső-szerű eszköznek beütögetésével készült. A mintázat készítésénél az aranylemez alá szurkot tettek. A mintázat képe ebbe belenyomódott. Ennek megfelelően az aranylemez hátsó lapján a kép negatívja látható (III. t. 1; V. t. 4). A nyúlvány közepén durva lyuk van ütte a felerősítő szeg részére. Az egyik nyúlvány le van törve: III. t. 1; V. t. 4. A meglevő nyúlvány közepe és a lyuk magasságban levő jobb sarka annak idején letörött és fúvócső segélyével vörösbejátszó más minőségű arannyal lett ismét összeforrasztva. A markolatgomb 5·5 cm hosszú, szélessége fent 31 mm, középen 2·5 cm, alul 1·5 cm.

A markolat tövének borító lemeze: I. t. 3; II. t. 4; IV. t. 2; V. t. 5. Külső (viselet közben is látható) oldala domborított levelekkel van díszítve, a belső részen csak kevés számú vésések és vonalkázások láthatók: V. t. 5. A díszesebb oldal technikai kivitele azonos a markolatgombéval. A lemez markolatnyúlványának közepén az első oldalon félgömbölyű, aranyozott fejű szegecsdarab, a csúcon kis vasszeg van beütve, a másik oldalon hiányzik az aranyozott fejű szegecs, csupán a nyílása van meg, azonkívül a csúcsban levő kis vasszeg. Az elő- és hátlemez külön-külön aranylemezből készült; e két lemez az érintkező helyeken átlapolva (egymásra téve) van egymásra forrasztva; egyik oldalon letört, de az átlapolt forrasztott rész megállapítható. A lemez magassága 3·5 cm, szélessége 4·6 cm.

A kardhüvely szíjtartó füleinek lemeze: I. t. 4–5; II. t. 2–3; IV. t. 3–4; V. t. 6–7. Alakjuk a szokásos háromszögforma. A kettő nem egy stílusú, bár a díszítő motívumuk azonos. A laposabb mintázású (II. t. 3) az eredeti. Ennek egyik vége használat következtében letörött, erre a lyukat tekintet nélkül a mintára beljebb helyezték. A levélminta alakítása alapján arra is lehet gondolni, hogy a lemeznek ez a hiányzó csücske tervszerűen maradt el, talán valami rendeltetése volt ennek az alakításnak. A megkezdett levélnek középső erezete még megvan, de a levél másik oldala, a sűrűn recézett rész már hiányzik, bár volna számára hely. Nem lehetetlen tehát, hogy már a készítésnél így alakították az egyik lemezt. Ugy látszik a másik fül lemeze annyira megrongálódott, hogy azt ujjal kellett pótolni (II. t. 2). Az eredeti lemez készítési technikája itt is olyan, mint a megelőző arany lemezeknél. Magassága 2·5 cm, az ép saroktól a középvonalig való távolság 3·3 cm, a középtől a levágás széléig 2·1 cm. A lemez hátoldalán a szegezés körül bőrtől származó oxidációs foltok láthatók.

A másik szíjszorító lemez teljes darab: II. t. 2, azzal a különbséggel, hogy a levélalakok jobban ki vannak domborítva, a palmetta két fő levelének töve alatt egy-egy félgömb-szerű domborítás foglal helyet: kétségtelenül a szegfejek takarására. A díszítés rendszerébe e két „szegfej“ kissé szervetlenül illeszkedik be. A díszítés felépítése lényegileg ennél a későbbi lemeznél is ugyanolyan, mint az eredetinél, csak a palmetta alsó, kétfelé ágazó szára rövidebb és a csücsök díszítésének mintázata eltérő. Hátoldalán a bőr színezése észlelhető. Ezen ép lemez magassága 2·5 cm, teljes hossza 6·1 cm.

A két lemez aranyanyagának színe küllönböző. Az új lemez finomabb aranyból készült, mint az eredeti és mint a markolatgomb. Az eredi darabok halavány (nagyobb ezüsttar-talmú) aranyból készültek. Hasonló az anyaga a markolattő borításának is (II. t. 4). A pótolt lemez nyersanyagán kívül stilusbeli küllönbsséget is képvisel. Úgy látszik, hogy az erősebb domborítás a gyakorlat folyamán fejlődött ki. A markolattő borítása (II. t. 4) talán szintén pótolt darab; mintázatának domborítása hasonlít a pótolt lemezéhez, sőt még a nagy kidomborodó „szegfej“ is megvan rajta. Rongálódása mégis arra mutat, hogy koráb-

ban készült a pótolt lemeznél. Ez a pótlemez annyira hibátlan, a rajta levő szeglyukak is annyira szabályosak, szemben a többi aranyak szeglyukaival (lásd a II. t. 1—4 összeállítását), hogy az összes aranydíszítmények között ezt kell a legfiatalabbnak tartanunk. E pótás után már nem soká lehetett használatban a szablya, viszont e pótást hosszas, több évtizedes használatnak kellett megelőznie. A két veret egymásra téve nem fedi egymást teljesen, hanem némi eltérést mutat.

Aranylemez töredékei: I. t. 6; VI. t. 2—5. Az öt darab együttes hossza 37 cm; szélességük 5 cm. A szablya hüvelyének külső borításához tartoztak (XI. t. 1a). Erre vall a

belső oldal két szélén húzódó csík, ami a behajlítást jelzi. A lemezek belső oldalán az egykor bőr nyomai láthatók, tehát nyilvánvaló, hogy bőrrel bevont fahüvely volt a szablya tokja, melyet külső oldalán fényes aranylemez díszített (lásd a szablya rekonstrukcióját: XI. t. 1a).

Hajlított aranylemez-töredék (I. t. 9; IV. t. 15), mely díszítése után ítélezve a szablya hüvelyének veretei közé tartozott és valószínűleg a hüvely szarulemezének (koptatópánt) darabja. Díszítése ugyanazon elemeket mutatja, mint a markolat és szíjtartófülek veretei, azaz vésett levélalakok és a közöket kis beütött karikák (poncolás) töltik ki.

b) Övdíszítmények

Öntött szíjveretek ezüstből, első oldaluk részben aranyozott: I. t. 22—47; V. t. 14—16; VII. t. 7—32. E szíjveretek ovális alakúak; az alsó rész közepén hosszúkás nyílás van kiképezve nem csüngő szíj számára, hanem tisztára ornamentikai cél szolgálatában. A díszítő motivum alapja a palmetta, mely keretbe foglalt. A keret és a mintázat az ezüst eredeti színében van hagyva, a háttér aranyozott. A minta vonalai a hátsó oldalon nem látszanak meg (tömör öntés: V. t. 14—16). A felerősítés három felforrasztott nittel történt, melynek magassága 4 mm. Tehát a szegecsfej 1 mm vastagságot vett fel. E veretekből van 10 darab ép állapotban, 8 darab ketétörve és 9 darab töredék, összesen 27 darab.

Szívalakú szíjveret rossz ezüstből: I. t. 62—76; V. t. 17—18, 19; VIII. 1—15. Előrésszen pontokkal díszített szegély fut végig; a szívidom közepébe egy háromágú palmetta nyúlik be. A palmetta középső levelétől jobbra és balra egy-egy kis izolált lapított félgömb — eredetileg a palmetta tartozéka — foglal helyet. A perem és a levél közötti felület dusan van aranyozva. Hátsó részén három 6 mm magas szegecs van forrasztva a szíjra való erősítés céljából. A szegecselendő rész alá egy kis bronzkarikát tettek, miáltal a kiszakadást megakadályozták. E szíjveretek száma 15, közöttük 3 darabnak alján lapított gömbszerű nyúlvány látható. (VIII. t. 1—3).

Ezüstből öntött szíjveretek, felül csúcsban végződő, alul lantalakú formában: I. t. 48—53; V. t. 12—13; VII. t. 1—6. A mintázat belső mezejében a mélyítés által egy hosz-

szúkás álló palmetta-levél látható, a mélyített részek dusan vannak aranyozva. Az öntés e fajtája az úgynevezett kétszakrényles öntés, miáltal a hátsó rész is kiadja a mélyített, illetőleg a domborított részek negativját (V. t. 12—13). A hátsó részre három szegecs van forrasztva a szíjra való erősítés céljából, még pedig olyképpen, hogy a szegecsfej alatt egy kis bronzkarika volt elhelyezve, hogy a szíjat nagyobb felületen fogja le, nehogy a szegecsfej a szíjból kiszakadjon. E kis bronzkarikák nyomai a szegecsfej alatt megtalálhatók. 5 ép és 1 töredékes példány.

Szíjveret (I. t. 60—61; V. t. 8—9; VIII. t. 16—17), öntött, hosszú levélalakú, 6—6 levéltaggal, közepén egy borda fut végig, mely felül csúcsban végződik, alul pedig a palmetta-jellegnek megfelelően kettős kihajtásban kanyarodik föl. Anyaga: finom ezüst. Hátsó oldalon a széle felhajtott peremet alkot és szintén kétszakrényles öntőtechnikára vall, amennyiben a felső oldal domborulatai hátul negativumban mutatkoznak. A hátsó oldalon két szegecs van felforrasztva ezüsttel a szíjra való rászegecselés céljából. Két példány. Mind a kettő egyforma méretű: magasságuk 3·8 cm, szélességük 1·3 cm.

Bronzból öntött kisebbfajta szíjveret: I. t. 78; V. t. 21; VIII. t. 21. Erősen stilizált palmetta. Alul két visszahajló indaszerű rész, oldalánál recézett díszítés. A felső levélpár tövénél két másfél milliméteres átmérőjű lyuk alakult ki az öntés folytán. A hátsó oldal sima, rajta három szegecs látható. Magassága: 1·1 cm, szélessége 1·4 cm.

Szíjvégtöredék: I. t. 80; VIII. t. 26. Ezüstből öntve, alsó vége ívben hajlik, oldalán pontsor fut körül. Alsó részén szegecs látható, alátétkarikával együtt a szíjra erősítés céljából.

Szíjvég: I. t. 58; V. t. 11; VIII. t. 24. Bronzból öntve. Alul hegyben végződik. Előlapján az erősen kopott mintából csak ívszerű vonalak maradtak meg. Hátlapján három szegecs látható. Hossza: 2·5 cm, szélessége 1·2 cm.

Szíjveret: I. t. 81; V. t. 22; VIII. t. 22. Bronzból öntött háromlevelű palmetta, mely felépítésében hasonlít az aranyszablyaveretek palmettaihoz. Hátlapjának közepén szegecs az erősítés céljából, amin meg lehet állapítani a szíj vastagságát, ugyanis a szegecse-lés feje pontosan a szíj magasságáig tartott, azaz 2 mm-ig.

Szíjveret: I. t. 79; V. t. 20; VIII. t. 23; ezüstből öntött, levélalakú (palmetta). Mindkét oldalon egy kunkorodott díszű bevésés van. A veret közepén mandula-alakú domborított forma látható és a levél szárának helyén egy kis félgömb-alakú nyúlvány van kiképezve. Hátlapja követi a középső kidomborodott rész alakját és negativ képét adja annak. Ugyanitt ezenkívül két felerősítésre szolgáló szegecs van. Magassága 1·9 cm, szélessége 1·6 cm.

Szíjvég: I. t. 59; V. t. 10; VIII. t. 25. Ezüstből öntött; aranyozás nyomaival. Törött. Előlapján a szimmetrikus díszítés elmosódott (kopott, vagy silány öntés?), hátlapján két szegecs maradt meg, amiből arra lehet következtetni, hogy egy 4 mm vastag szíjra lehetett ráerősítve. Az előlap mélyedéseiben aranyozás nyomai.

Ezüstből öntött boglár: I. t. 77, 82; VIII. t. 27, 28. Egy, vagy több hasonló boglárnak két töredéke. Mintája nyolcágú rozettának látszik. A pereme körül lehajlik 2 mm-nyire. A hátsó oldalon levő 4 szegecset a boglárral együtt öntötték. A boglár kerületén primitiv gyöngysorszegély; felületén aranyozás nyomai vannak. Az övdíszek közé való tartozása bizonytalan.

Csat: I. t. 57; V. t. 24; VIII. t. 19. Ezüstből öntött. Hossza 3·5 cm. A csat nyúlványának lemeze 1·5 cm széles. E csatnál a szíjra erősítés nem szegecsseléssel történt, hanem egy 1·1 cm-es horogszerű nyúlvány visszahajtásával. A csat test lemezén díszítés nem látható, csupán oldalain vannak rovátkolt bevágások. A csat erősen oxidált a mellette levő bronz tárgyak miatt.

Csat, ezüstből öntött, ovális alakú: I. t. 56; VIII. t. 18. A szíjra erősíthető része hiányzik, mivel a szegecs, amely a csattal összeköttetésben tartotta, vasból volt és elrozsdásodott. A csat nyelve szintén öntött, vége karomszerűen alakított, hogy jobban raféküdjön a csatkeret megfelelő helyére. Magassága 2 cm, szélessége 2·5 cm.

Bronzcsat, ovális füllel: I. t. 55; V. t. 23; VIII. t. 20. Legömbölyített vereti részének hátsó oldalán két forrasztott fül látható. A csatkeret 21 helyen van a külső részeken bemélyítve s abba arany lemez belekápalva, majd az egész, a csatkeret dombordásának megfelelően lecsiszolva. A csat vereti részének felső lapján sugárszerűen 4 hosszúkás kivágásban szintén aranylemezek vannak kalapálva, majd lecsiszolva. A csatkeret méretei: 2·2 cm, illetőleg 1·5 cm, a csat tövis hossza 1·6 cm. Az egész csat hossza 3 cm.

c) Lószerszám és egyéb eszközök

Csikózabla oldalrúdja bronzból öntve: I. t. 89; IX. t. 7. A zabla középrésze vasból volt, ami teljesen oxidálódott; csak annyit lehet megállapítani utólag, hogy ennek füle, mely az oldalrúdba volt beérősítve, körülbelül 1·2 cm széles lehetett. Maga a bronzöntvény meglehetősen durva munkát mutat és utólag sem volt az öntvény megtisztítva teljesen. A két nyílás nem követi a fül vonalait, mivel a sarkokban bentmaradt öntvényrészeket nem rezelték utána. A rúd hossza 11·6 cm; végei

egy-egy gombban végződnek. A fület két ívrész tartja. A két ívrésszel kialakított nyílás a zablanak vasból készült középrészt fogadta magába, míg a fül a gyeplőszíj befogadására szolgált.

Öntött bronzkarikák, 2 drb: I. t. 90, 91; IX. t. 5, 6. Átmérőjük kívül 3·2 cm, belül 2·2 cm. A karika külső oldalán él fut körül. Mindkét karikának két szembenfekvő pontján némi kopás látszik, azonkívül minden karikán egyik kopás körül vasoxid nyomai

találhatók. A karikák kettős formában vannak öntve és az öntőminta-részek helytelen összeillesztésénél fogva némi eltolódás állt elő. Megállapítható ez a belső oldalon körfülfutó öntőszélről, amely utólagosan lett leereszelve. Keresztmetszete nem szabályos kör, tehát az is megállapítható, hogy nem egy meglevő fémkarika volt a minta, hanem valamiféle agyagból készített forma.

Karikát tartó szíjveretpár, bronzból öntve: I. t. 92—95; V. t. 25; IX. t. 1—4. A szíjveret alakja finom, szimmetrikus, egyszerű kidomborodó díszítése hatásos; meghosszabbított része fülben végződik, amelybe kerek átmetszetű bronzrúdból hajlított, majd összeforrasztott karika van befoglalva. A veretek hátsó részén 4—4 szegecs található, az egyiken rajtamaradt a szegecsfej alá helyezett bronzlemez-alátét is. Az egyik veret füle a

kopás folytán már átszakadt. A két szíjveret a kopási nyomok szerint elhelyezve termesztes helyzetében 120 fokos szöget zár be. A szíjveret hossza 2·8 cm, legnagyobb szélessége 1·2 cm, a fül vastagsága 6 mm, a karika külső átmérője 2·2 cm, belső átmérője 1·5 cm.

Vaskengyelpár: I. t. 96—97; X. t. 7. Bár az egyik erősen töredékes, mégis megállapítható, hogy a két kengyel egyformá volt. A bordás talp széle kifelé hajlik; szára 4 mm keskeny és lapos.

Vaskarika töredéke: I. t. 98; X. t. 6; talán hevedericsat volt.

Tegez vasveretei: I. t. 99, 101—104; X. t. 3—4; valamennyin farostok, az egyiken kiálló szeg.

Nyílcúcs szára farostok nyomaival: I. t. 100; X. t. 5.

d) Egyéb ékszerek

Aranygomb (kabátgomb?): I. t. 7—8; IV. t. 7, 8, 9. Két félgömbből összeforrasztva, melyen hat borda van benyomás által kialakítva (a fényképen nem látszik). A gomb aljára egy húzott arany drót ból készített kis karika és annak közepére arany gömböcske van ráforrasztva. A gomb füle egy bordázott, U-alakban meghajlított keskeny szalagba van erősítve. E szalagocska két ága át van dugva a gombra hegesztett drótkarikán és belül leér a gomb közepéig. A disznó összerágta. A másik példány hasonló okból roncsolt állapotban maradt meg és csak alsó fele, továbbá a hajlított keskeny szalagba befogott füle van meg a kis karikával együtt.

Tarsolydíszítő lemez töredékei: I. t. 14, 15, 16; IV. t. 10, 11, 12. Anyaga finom ezüst. A legnagyobb töredék 4 cm széles. Hálóminta. A 3 cm és a 2·2 cm nagyságú töredékek a tarsolylemez szélénél részei, síma peremmel. Mind a három darab erősen oxidált.

Kengyelalakú fülecske aranyból: I. t. 83; IV. t. 6. A szárok végét 5 mm hosszú szegecs köti össze. Az U-alakban meghajlított lemezke belül lapos, kívül félgömbölyű. Magassága 1 cm, legnagyobb szélessége 8 mm.

Fülbevaló húzott aranydróból: I. t. 84—85; IV. t. 4—5. Megnyúlt láncszem alakú. A drót két végződése e láncszemalak hosszabb száránál végződik egymástól 4 mm-re. Az alsó könyökhajlásban a drótra két kis aranylemez-karika van húzva, amely az arra rácavart és lecsüngő hosszabb drótöt tartja. Erre valószínűleg aranygómböcskék voltak fűzve díszítésül. A felső könyök táján egy meghajlított aranylemezke van ráforrasztva, amely úgynevezett sasszeg-alakúra van kiképezve. Ez szintén a fülbevaló díszítését tartotta. Az egyik fülbevalóról e sasszeg, a másikról a csüngőtartó hiányzik, illetőleg csak a csonkja maradt meg. Hossza 3·1 cm, szélessége 8 mm. A drót vastagsága 1—2 mm.

e) Ismeretlen rendeltetésű tárgyak

Szabálytalan, vékony eziüstlemez: I. t. 86; IX. t. 8. Szélei körül futó szabálytalan lyukakkal, majd keskenyebb vége közelében egy kisebb és egy nagyobb ütött lyuk. Egyik

oldala erősen oxidált és egyes lyukak körül rézoxidnyomok észlelhetők. Hossza 15·7 cm, legnagyobb szélessége 8·3 cm, legkeskenyebb részén 2·5 cm.

Formátlan aranylemez darabok: I. t. 10—13; IV. t. 16—19. Hideg állapotban kala-pácsolással nyújtották, ezért széleiken repedtek. A I. t. 10 (= IV. t. 18) alatt látható lemez majdnem ellipszisalakú, az I. t. 13 (= IV. t. 16 alatti ovális; a többi kettő egészen szabálytalan alakú és berepedezett szélű. Mindezek az aranylemezek borítás céljaira szolgáltak.

Ezüstlemez: I. t. 17—19; IV. t. 20—22. Három darab. E lemezdarabok nyers állapotban történt kalapálással készültek. Az ovális alakúnak egyik vége le van törve. Egyik ol-

dala oxidált, másik oldala fényes s azon egyik feléig a szélétől 2 mm-re körülfutó karcolások láthatók. A másik két darab négy-szögűgalakú, durvaszélű, kalapált ezüstlemez.

Kilapított aranyszalag: I. t. 87; IV. t. 23. 22,5 cm hosszú, 5 mm széles és alig 1 mm vastag; egyik vége ellaposítva; ennek az ellapított résznek közepe táján kezdetleges lyuk van ütve, másik vége éles szer-számmal ferdén levágva.

Durván kalapált ezüstszalag: I. t. 88; VI. t. 1. Hossza 32 cm, szélessége 9 mm. Két végén ellapítva.

III. Kultúrtörténeti kérdések

A geszterédi lelet kultúrtörténeti helyzetét Fettich Nándornak a közelmultban meg-jelent munkája után¹⁾ könnyű meghatározni. E munkának eredményeiben már a geszterédi lelet tanulságai is bennfoglaltatnak, sőt a lelet összképe és az arany szabalyaveretek képe a rekonstrukcióval együtt ott meg is jelent (75. sk. o., XLVI—XLVIII. t.) Feladatunk tehát egyelőre csak az lehet, hogy röviden ismertessük a lelet részletes leírásában foglalt adatok jelentőségét a Fettich által feltárt adatok segítségével.

A legfontosabb kérdések: Hol készültek a lelet egyes tárgyai? Mikor készültek? Mi a sír kora?

Mindezen kérdések tisztázására elsősorban a lelőhely fekvésének vizsgálata lehet döntő. A honfoglaláskor legkorábbi és legjellegzetesebb emlékei Szabolcs megyében és a szomszédos Zemplén megye déli részén tünnek fel legsűrűbben. Ezek a Verecke-szoroson át vezető utvonaltól délre elterülő közvetlen területek az első megszállás területei. Az előkelő honfoglaláskori leletek aránylagos sűrűsége e területen arra mutat, hogy a honfoglaló magyarság az első időkben huzamosabban itt tartózkodott a legnagyobb tömegben. Sehol az országban ilyen sűrűségen nem találjuk a honfoglaláskori sírokat és temetőket.

A geszterédi lelet teljes egészében beleilleszkedik ezen leletek által adott képbe. Sőt megtaláljuk a geszterédi szabalya párrját a *tarczali* leletben (Zemplén m.), arany helyett

ezüstveretekkel, amelyek díszítő motivumai azonosak a geszterédi szabalya vereteivel (I. Fettich-nél: XLIV—XLV. t.). Az aranylemeznél a hátteret apró, sűrűn bevert pontokkal borították, az ezüstlemeznél aranyozták. Ugyanebben a környezetben előfordul az aranylemezek utánzata vörösrézből, az egész felületnek aranyozásával (*Bezdéd*, 8. sír). A háttér természetesen itt is olyan, mint a geszterédi szabalya aranyvereteinél láttuk.

Nemcsak a szabalya, hanem az egész lelet összetétele is megfelel e terület rokon sírleleteiben mutatkozó leletegyütteseknek. A jellegzetes pogány magyar temetési ritus tárul elénk már a megmaradt tárgyak alapján is. A teljes harci díszben eltemetett vízé mellett ott voltak a lólábcsontok és a lókoponya a zablával és kengyelpárral. A szabalyán kívül még a tegeznek és a nyílaknak vastöredékei is maradtak meg a sírból. Az I. t. 86 nagy ezüstlemez szintén valamely használati tárgynak volt alkatrésze. A tarsoly borító lemeze, mely a legelőkelőbb sírokban szokott előfordulni, csak apró töredékekben maradt ránk (IV. t. 10—12).

Mindezek alapján tehát már nyilvánvalóvá válik, hogy a geszterédi sírlelet tárgyai ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint a szóbanforgó terület nagyszámú rokon sírleletei, vagyis a legnagyobb valószínűség szerint a honfoglalást követő ú. n. vezérek korszakának egyik legkimagsolóbb sírlelete van előttünk. Ezt támogatja az a körülmény is, hogy minden olyan tárgy hiányzik a nagyszámú és sokféle tárgyat felölelő sírleletből, ami későbbi korból származnék.

¹⁾ Fettich N., *A honfoglaló magyarság fémművessége*, Arch. Hungarica XXI, Budapest, 1937, 73. sk. o.

Az egész leletegyüttes a magyarság levediai kultúrájának legmagasabb fokát képviseli. Az arany szokatlanul nagymérvű alkalmazása²⁾ a levediai korszak anyagi jólétének tetőfokára utal. A leletegyüttes jellege egyébként semmiben sem különbözik más előkelők sírjainak melléklet-együttésétől. A tarsolyelemek művészeti hatása nyilvánul meg az aranyozott háttérű palmettás ezüstötövényeken is: VII. t. 1—6, 7—32. Emellett a belsőázsai formák is élnek az egyes szíjveretek, különösen szíjvégek alakjában, technikai kivitelében és díszítési módjában: VIII. t. 16—17; 24, 25 (V. t. 8—9; 10, 11).

Mindezek alapján kétségtelen, hogy az értéktárgyak legnagyobb része a levediai kultúra alkotása. A különböző irányzatoknak fentebb jelzett egymásmellettisége és egymásra hatása pedig arra mutat, hogy a készülés ideje levediai korszak végére teendő (889. előtti évek).

A készülés idejének ez a meghatározása és az első megszállás területén való előfordulás szolgáltatják tehát együttesen az időmeghatározás támpontját.

Az időrendi kérdések vizsgálatánál nem csekély jelentősége van még annak a körülménynek, hogy a szablya aranyveretei hosszas használatra vallanak. A rongálódások, restaurálások és egyes részeknek újakkal való pótlása arra mutat, hogy hosszú ideig, esetleg több generáció át volt ez a gazdag és kíválgató díszítésű fegyver használatban. Ez a körülmény is alátámasztja tehát a készülés helyének fenti meghatározását. A szablynak az

első megszállások helyén való előfordulása összhangban van e meghatározással.

Végül még a geszterédi lelet szabljának a bécsi szabljával³⁾ való összefüggéséről kell szólni. Díszítő lemezeinek drágasága és a palmetta-motivumok gazdagsága révén is a honfoglaláskori szablyák közt a geszterédi áll legközelebb a bécsi szabljához. Erősen töredékes és hiányos volta mellett is felismerhető, hogy alakjában és díszítésének rendszerében ugyanazt a tipust képviseli. A XI. t. 1 alatti rekonstrukciós kísérletet tehát, mely V. Arendt rekonstrukcióinak⁴⁾ hatása alatt készült, a bécsi szablya is alátámaszthatja.

A bécsi szablya azonban nem képviseli olyan tisztán a tarsolyelemek művészettel, mint a geszterédi. Ugyanis nála egy új elem is járul még a tarsolyelemek művészettéhez: a szalagfonat, ami nem tévesztendő össze a hálómintával. A bécsi szablya szalagfonatai, palmettáinak és félpalmettáinak stilizálási módja az északeurópai művészet körével látszanak kapcsolatban állani. Egyébként a technikai kivitel: a háttérnek apró, bevert köröcskékkel való borítása, sőt a szíjtartó fül két kerek, síma „szegfeje“ is megvan minden két szablynál (II. t. 2). Utóbbi részlet csekélysegének látszik. Azonban éppen az ilyen jelenléteken teknikai körülmények sokatmondonak az összefüggések mikéntjének megállapításánál. A bécsi szablynak ilyen szempontból való megvizsgálása túlesik e munka keretein. Itt csak egyszerű leletközléssel kívántam szolgálatot tenni a további régészeti kutatásnak.

²⁾ A szablya veretein és hüvelyének borításán kívül még a kabátgombok (I. t. 7—8), a fülbevalópár (I. t. 84—85), az egyik hosszúkás lemez (I. t. 87) és több más, ismeretlen rendeltetésű töredék (I. t. 10—13, 83) készültek aranyból.

³⁾ Zoltán Tóth, „Attila's Schwert“, Budapest,

1930. — Fettich N., *Adatok a honfoglaláskor archaeologiájához*, AÉ, XLV. (1931), 48. sk. o. — Fettich, *A honfoglaló magyarság fémművessége*, 88. sk. o.

⁴⁾ Zacharov A. és Arendt V., *Studia Levedica*, Arch. Hungarica, XVI (1935), III. t.

I. Geschichte des Fundes

Den Grabfund von Geszteréd aus der Landnahmezeit habe ich bald nach seinem Auffinden im Band XLII (1928) der Zeitschrift *Archaeologiai Értesítő* (AÉ) S. 228—231 besprochen. Diese Publikation behandelt aber den Fund bei weitem nicht mit der Ausführlichkeit, die ihm seiner hohen Bedeutung wegen zukommt. Diesem Aufsatz lagen zwei Abbildungen bei. Auf der Abb. 110 (S. 229) ist der grösste Teil der Gegenstände bis zur Unkenntlichkeit verkleinert, auf der anderen (Taf. VIII) sind die Umrisse der einzelnen Beschläge retuschiert und mit Ausnahme einiger Exemplare in verkehrter Stellung dargestellt. Dieselbe Abbildung erschien als Beilage auch im Band I (S. 160—161) der *Geschichte Ungarns* von Bálint Hóman, wo ausser den oben genannten Fehlern auch noch der Druck bemängelt werden kann. Derselbe Abdruck dieser Abbildung wurde ungeändert in das Werk Zoltán Tóth's „*Attila's Schwert*“ (Budapest, 1930; Verlag der Ung. Akad. der Wissenschaften, S. 53) mit verkleinertem Griffknauf und Beschlägen, in mangelhaftem Druck übernommen. Eingehender befasst sich mit dem Säbel des Fundes Nándor Fettich in seinem Werke: *Die Metallkunst der landnehmenden Ungarn* (S. 75 f. mit Taf. XLVI—XLVIII).

Mein obiger Aufsatz erschien nur in ungarischer Sprache und wurde am Ende des Bandes (S. 352) nur mit einem ganz kurzen deutschen Auszug ergänzt.

Zur Behebung der aufgezählten Mängel brachte ich das gesamte Fundmaterial mehrere Male nach Budapest in das Nationalmuseum, wo von sämtlichen Originalen in natürlicher Grösse neue Aufnahmen angefertigt wurden. Ausserdem wurden dortselbst von einigen Gegenständen Originalaufnahmen in doppelter Grösse hergestellt.

Der Fund von Geszteréd ist der grösste und bedeutendste aller Funde Ungarns aus der Landnahmezeit, mit dem sich weder die Funde der Urheimat (Levedien), noch jene der angrenzenden Gebiete messen können. Es erscheint demzufolge angezeigt, diesen Fund auch in einer für die ausländischen

Fachkreise zugänglichen Sprache erschöpfend zu behandeln.

Der Säbel dieses Fundes kann auf Grund seiner goldenen Beschläge nur mit dem so genannten „Schwert Karls des Grossen“ (Wiener Säbel) der Wiener Schatzkammer verglichen werden, welcher bekanntlich keinem Grabfund angehört, und auch nie unter der Erde war. Dies erhöht die Bedeutung des Fundes und es wird deshalb ein jedes Stück desselben aufs genaueste beschrieben und auf den Tafeln in Naturgrösse wiedergegeben. Zumeist sind auch die Rückseiten der Gegenstände abgebildet.

*

Die Gemeinde Geszteréd liegt im südlichen Teil des Kom. Szabolcs (Abb. 1 im ung. Text). Die Bahnlinie führt bis Ujfehérváros, von wo Geszteréd westlich 6·5 Km entfernt liegt. 2 Km nördlich von der Gemeinde liegt entlang des Flurweges das Gehöft Vay-tanya, nach dem früheren Besitzer auch Nyiri-tag genannt. 400 m nordöstlich vom Gehöft erstreckt sich der Wald Kiserdő, von dessen Saum 280 m nordostwärts der Sandhügel liegt, welcher das Grab barg (Abb. 2). Die Umgebung der Fundstelle besteht aus Flugsand, der noch von keiner Vegetation bedeckt ist. Offenbar bestand der Sandhügel zur Zeit der Bestattung noch nicht, sondern wurde durch den Wind erst später angehäuft. Solche Flugsanddünen entstehen und verschwinden in dieser Gegend sehr rasch.

Der Sandhügel wurde am 4. Mai 1927 durch eine Schweineherde aufgewühlt. Bei dieser Gelegenheit kam das Grab zum Vorschein. Auf Meldung des Hirtes begab sich der Pächter mit seinen Leuten noch am selben Abend nach der Fundstelle. Ihrer Aussage nach befand sich der Fund 30—40 cm tief unter der Sandfläche. Die Originallage der einzelnen Fundgegenstände wurde nicht beobachtet. Sowohl sämtliche Gebeine als auch alle Metallstücke wurden sorgfältig aufgesammelt. Am 7. Mai wurde das Jósa-Museum zu Nyiregyháza vom Funde benachrichtigt und als ich am nächsten Tag im Gehöft erschien, wurde mir der ganze Fund in

gereinigtem und geordnetem Zustande für das Museum übergeben.

Ich habe an der Fundstelle noch zwei Tage hindurch graben lassen, ohne aber ein neues Grab zu finden. Es gelangten nur noch einige Stücke der dem Funde angehörenden Gürtelbeschläge (Taf. I. 22—76) und ein grosses Silberblech (Taf. I. 86) ans Tageslicht.

Die Zahl der gesammelten goldenen, silbernen, bronzenen und eisernen Gegenstände beläuft sich auf 107. Sowohl der Schädel als auch ein Teil der Gegenstände wurden von Schweinen zernagt und nur ein Teil des Stirnknochens und der linke Teil des Schädeldeckels blieben unversehrt. Der Schädeltyp ist brachycephal, die Nähte sind ganz verknöchert und treten rippenartig hervor:

es handelt sich also um den Schädel eines Greises.

Für die vornehmeren Gräber der Landnahmezeit ist es im allgemeinen bezeichnend, dass mit dem Toten zugleich der Schädel und die Unterschenkel eines Pferdes bestattet wurden. Auch in diesem Grabe war dies der Fall und sind der hintere Carpus und Metacarpus des Pferdes mit Grünspan stark durchdrungen.

Der Fund besteht aus dem Säbel, den Zierstücken des Gürtels, dem Pferdegeschirr und Bestandteilen der Bekleidung. Die Bestimmung einiger Stücke ist fraglich, da keine Analogien vorliegen und die genaue Originallage dieser Gegenstände im Grabe nicht bekannt ist.

II. Beschreibung

a) Der Säbel und seine Beschläge

Der leicht gekrümmte eiserne Säbel ist einschneidig, seine Spitze zweischneidig (Taf. I, 1—1 a; Taf. X, 1—2); es sind in der Gesamtlänge von 61·9 cm im Ganzen drei Stücke desselben erhalten geblieben. Zwischen dem zweiten und dritten Stück fehlt ein vierter von unbekannter Grösse. Mit den Säbeln des Gräberfeldes von Kenézlő aus der Landnahmezeit verglichen, die 83, 86·5, bzw. 87·2 cm lang sind, dürfte das fehlende Stück unseres Säbels ungefähr 21—25 cm lang gewesen sein. Infolge der schlechten Erhaltung ist die Blutrinne kaum wahrnehmbar. Der sich nach vorne neigende eiserne Griff ist gegenwärtig 7 cm lang, und besass einen Holzbelag, auf welchem der Knauf und der untere Beschlag (oberhalb der Parierstange) befestigt waren. Gegen die Mitte des erhalten gebliebenen Griffteiles ist ein eiserner Nagel (Taf. X, 1) sichtbar, mit dessen Hilfe die Befestigung dieses Griffbelages erfolgte. Der Kopf dieses Nagels dürfte mit Goldblech bedeckt gewesen sein, wie dies auf dem Beschlag des unteren Griffteiles noch gegenwärtig beobachtet werden kann: Taf. IV, 2 = Taf. II, 4 (dieser goldüberzogene Nagelkopf wird weiter unten noch ausführlicher behandelt). Wenn man den Goldbeschlag auf Taf. IV, 2 in richtiger Lage an den Griff hält, so deckt natürlich der Nagelkopf des Goldbleches den eisernen Nagel des Griffes. Der untere Teil des Säbels (Taf. X,

2) ist, indem die Spitze fehlt, ebenfalls ein Fragment. Die Form deutet darauf hin, dass dieselbe zweischneidig gewesen war. Die eine Schneide ist jedoch infolge Verrostung abgestumpft. Die Form der Parierstange ist nicht mehr feststellbar, es kann aber angenommen werden, dass dieselbe kurz war, etwas nach unten gebogen und kugelförmige Endungen hatte, was für die Säbel der Landnahmezeit kennzeichnend ist. Die Scheide war aus Holz; einige Überreste derselben haften noch an der Klinge. Die Scheide dürfte einen Lederüberzug gehabt haben.

Goldener Beschlag des Knaufes: Taf. I, 2; Taf. II, 1; Taf. III, 1, 2, 3; Taf. IV, 1; Taf. V, 4. Der etwas verflachte Beschlag aus Goldblech ist aus zwei Teilen zusammengelötet, auf der ganzen Oberfläche mit reichem, aus dem dicht punzierten Hintergrund erhaben hervortretenden Palmettenornament bedeckt. Durch dieses Ornament wird die ganze Fläche in acht Felder geteilt. Der Aufbau beruht auf dem Netzmuster und ist auf der ausgebreiteten Zeichnung Taf. III, 5 ersichtlich. Die in den Mittelteilen der Palmetten befindlichen punzierten Ringchen sind mit je einem gravierten Strich verbunden. Die Hauptlinien der Zeichnung wurden vorerst auf dem glatten Goldblech eingraviert und nachher durch dichte Punzierung vertieft. Das Schattieren der Randteile der Palmetten dürfte mittels

eines meisselartigen Werkzeuges ausgeführt worden sein. Diese Bearbeitungen des Goldbleches erfolgten auf einer Unterlage aus Pech; demzufolge sind auf der Rückseite des Goldbleches die Negative der Ornamente sichtbar (Taf. III, 1; Taf. V, 4). In die Mitte des unteren Ausläufers des Beschlagess ist ein Loch für den Nagel eingeschlagen. Einer dieser Ausläufer ist abgebrochen: Taf. III, 1; Taf. V, 4. Die Mitte des vorhandenen Ausläufers und die in der Höhe des Loches liegende rechte Ecke waren seinerzeit abgebrochen und wurden mittels einer rötlichen Goldmasse wieder aufgelötet. Masze des Knaufes: Länge 5·5 cm, Breite oben 3·1 cm, in der Mitte 2·5, unten 1·5 cm.

Unterer Beschlag des Griffes: Taf. I, 3; Taf. II, 4; Taf. IV, 2; Taf. V, 5. Die äussere, auch beim Tragen sichtbare Seite ist mit erhabenen Palmetten verziert, hingegen sind auf der inneren Seite Gravierungen und Strichelungen kaum zu bemerken: Taf. V, 5. Die technische Ausführung der Ornamente der reich verzierten Seite ist mit jener des Knaufes identisch. In der Mitte des nach oben auslaufenden Fortsatzes der Goldplatte befindet sich auf der Vorderseite ein halbkugeliger Nagelkopf aus Goldblech; in die Spitze des Fortsatzes ist ein kleiner eiserner Nagel eingeschlagen. Auf der Hinterplatte fehlt dieser Nagel nur sein Loch und der kleine eiserne Nagel auf der Spitze sind vorhanden. Die Vorder- und Hinterplatte bestehen aus zwei besonderen Stücken; auf der Berührungsfläche sind dieselben aufeinandergelegt und verlötet, auf der einen Seite in zerbrochenem Zustande. Höhe der Platte 3·5 cm, Breite 4·6 cm.

Beschläge der Tragösen der Säbelscheide: Taf. I, 4—5; Taf. II, 2—3; Taf. IV, 3—4; Taf. V, 6—7. In der gewohnten Dreieckform. Der Stil der beiden ist nicht derselbe, obwohl ihr Ornamentmotiv das gleiche ist. Das mit dem flacherem Muster (Taf. II, 3) ist das Original. Eine Spitze dieser Platte ist infolge des Gebrauches abgebrochen, weshalb auf dem Ornamente ein neues Nagelloch angebracht wurde. Diese Seite weist zwar noch die mittlere Äderung des Randornamentes auf, der dicht schraffierte Teil fehlt aber gänzlich, obwohl am Rande noch Platz dafür vorhanden wäre. Dieser Umstand lässt die Vermutung zu, dass dieser Zipfel des Stückes

aus irgendwelchem Grunde, vielleicht absichtlich weggelassen wurde. Die Beschlagplatte der anderen Öse ging zu Grunde und wurde durch eine neuere ersetzt (Taf. II, 2). Die Technik der Ausführung ist bei der Originalplatte dieselbe, wie die der oben beschriebenen Beschläge. Masze dieses Beschlagess: Höhe 2·5 cm, Breite von der Spitze bis zur Mittellinie 3·3 cm, von hier bis zum stumpfen Ende 2·1 cm. Die Rückseite des Bleches weist um die Nagellöcher von Leder herrührende Oxydationsflecken auf.

Der zweite Tragösenbeschlag ist ein ganzes Stück: Taf. II, 2, mit dem Unterschied, dass seine Palmetten erhabener vortreten. Am Fusse der Hauptpalmette befinden sich zwei halbkugelförmige Wülste, von der Ornamentik des Stückes unabhängige Imitationen von Nagelköpfen. Der ornamentale Aufbau ist bei diesem später verfertigten Beschlag im Wesentlichen derselbe wie bei den Originalen, nur ist die untere, sich verzweigende Ranke der Palmette kürzer und das Muster des Zipfelornamentes abweichend. Auf der Rückseite macht sich eine von Leder herrührende Färbung bemerkbar. Diese neuere Goldplatte ist 2·5 cm hoch und 6·1 cm breit.

Die Farbe des Goldes der beiden Beschläge ist verschieden. Das neuere besteht aus feinerem Gold als das Originalstück und der Knauf, deren Material mehr Silber enthält und aus diesem Grunde von hellerer Farbe ist. Aus demselben Material besteht auch der untere Griffbeschlag (Taf. II, 4). Die oben beschriebene Ersatzplatte weicht auch im Stile von der Originalen ab; das stärkere Herausheben des Ornamentes scheint sich im Laufe der Praxis ausgestaltet zu haben. Möglicherweise ist auch der untere Griffbeschlag (Taf. II, 4) ein Ersatzstück; das starke Herausarbeiten der Ornamente und der grosse halbkugelige Nagelkopf weisen darauf hin. Seine Beschädigung lässt doch darauf schliessen, dass dieses Stück früher hergestellt wurde als der neuere Beschlag der Tragöse. Letzterer ist ganz fehlerfrei, die Rundungen seiner Nagellöcher sind viel regelmässiger als bei allen anderen Stücken (siehe die Zusammenstellung auf Taf. II, 1—4), er muss demzufolge als das jüngste Stück aller Goldbeschläge angesehen werden. Nach dieser letzten Reparatur wurde der Säbel

nicht mehr lange getragen. Hingegen verflossen einige Jahrzehnte, bis sich die Notwendigkeit dieses Erzetzens einstellte. Die beiden Ösenbeschläge sind nicht ganz kongruent; der Unterschied ist aber unbedeutend.

Bruchstücke von Goldblech: Taf. I, 6; Taf. VI, 2—5. Gesamtlänge der fünf Stücke 37 cm, Breite 5 cm. Gehörten dem äusseren Belage der Säbelscheide an (Taf. XI, 1a). Die Streifen an beiden Rändern der Innenseite deuten auf das einstige Umbiegen hin. Es sind auch Lederspuren auf der Innenseite wahrnehmbar. Das bezeugt, dass es sich hier

um eine hölzerne Scheide mit Lederüberzug handelt, deren äussere Seite mit glänzendem Goldblech verziert gewesen war.

Fragment eines gebogenen Goldbleches: Taf. I, 9; Taf. IV, 15, das nach seinen Ornamenten zu den Beschlägen der Säbelscheide gehört haben und wahrscheinlich ein Stück des aus Hornplatte bestehenden Ortbandes gewesen sein dürfte. Die Zierelemente sind die nämlichen wie bei den Beschlägen der Tragösen und des Knaufes, d. h. gravierte Palmettenformen auf punziertem Grunde.

b) *Gürtelschmuck*

Gegossene Riemenbeschläge aus Silber, Vorderseite teilweise vergoldet: Taf. I, 22—47; Taf. V, 14—16; Taf. VII, 7—32. Ihre Form ist oval; die längliche Öffnung des Unterteiles ist nicht für einen herabhängenden Riemen bestimmt, sondern hat lediglich einen ornamentalen Zweck. Das Ziermotiv besteht aus einer in Rahmen gefassten Palmette. Sowohl der Rahmen als das Muster sind silbern, während der Hintergrund vergoldet ist. Infolge des massiven Gusses sind die Linien des Musters auf der Rückseite der Beschläge unsichtbar (Taf. V, 14—16). Das Befestigen erfolgte mittels dreier aufgelötzter Niete, deren Höhe 4 mm beträgt. Der Nietkopf nahm eine Dicke von 1 mm auf. Von diesen Beschlägen sind 10 Stück ganz unbeschädigt, 8 Stück sind zerbrochen und 9 sind Fragmente, zusammen 27 Stück.

Herzförmige Riemenbeschläge aus schlechtem Silber: Taf. I, 62—76; Taf. V, 17—18; 19; Taf. VIII, 1—15. Auf der Vorderseite mit einem Perlstabrahmen umgeben. Das Innenfeld ist mit einer dreiteiligen Palmette ausgefüllt. Links und rechts vom mittleren Blatte sitzt je eine kleine isolierte flache Halbkugel, die eigentlich der Palmette angehört. Der Grund zwischen Rahmen und Palmette ist reich vergoldet. Auf der Rückseite sind drei, 6 mm hohe kleine Nägel festgenietet, zum Zwecke der Befestigung an den Riemen. Unter den anzunietenden Teil legte man einen kleinen bronzenen Ring, der das Ausreissen verhindern sollte. Die Zahl dieser Riemenbeschläge beträgt 15. Drei von ihnen

weisen am Unterteil einen flachen halbkugeligen Fortsatz auf.

Aus Silber gegossene *Riemenbeschläge*, oben spitz, unten lautenförmig: Taf. I, 48—53; Taf. V, 12—13; Taf. VII, 1—6. In der Mitte hebt die Vertiefung ein schlankes Palmettenblatt hervor; die vertieften Teile sind reich vergoldet. Dieses Giessverfahren beruht auf dem Gebrauch von zwei Gussformen, wodurch das Negativ des Musters auch auf der Rückseite sichtbar wird (Taf. V, 12—13). Dasselbst sind auch die zum Befestigen an den Gürtel dienenden drei Nietnägel aufgelöst. Unterhalb des Nietkopfes erscheinen auch hier die Spuren des kleinen bronzenen Rings. Von diesem Beschlagtyp sind 5 ganze Stücke und 1 Bruchstück vorhanden.

Riemenbeschläge (Taf. I, 60—61; Taf. V, 8—9; Taf. VIII, 16—17) aus feinem Silber gegossen, von langer Palmettenform mit je 6 Gliedern. In der Mitte besitzen sie eine oben spitz auslaufende Rippe, welche unten palmettenartig umschwenkt. Auf der Rückseite tritt der Rand stark hervor und deutet ebenfalls auf Gusstechnik mit zwei Formen hin, da das Relief der Vorderseite hinten im Negativ erscheint. Auf der Rückseite sind zwei Niete mit Silber aufgelötet. Dieser Beschlag ist in zwei gleichen Exemplaren vorhanden: Höhe 3'8, Breite 1'3 cm.

Kleinerer Riemenbeschlag, Bronzeguss: Taf. I, 78; Taf. V, 21; Taf. VIII, 21. Stark stilisierte Palmette. Unten zwei zurückschwenkende Rankenpartien, mit gerippter Verzierung an der Seite. Aufwärts, gegen die Mitte

ein paar Löcher von 1·5 mm Durchmesser. Rückseite glatt, mit drei Nieten. Höhe 1·1, Breite 1·4 cm.

Riemenbeschlagfragment: Taf. I, 80; Taf. VIII, 26. Silberguss, unten bogenförmig, mit Perlenstab am Rande und mit einem Niet samt Ringunterlage an der Rückseite, wie oben.

Bronzene *Riemenzunge*: Taf. I, 58; Taf. V, 11; Taf. VIII, 24, unten spitz. Auf der Vorderseite sind infolge der Abnutzung nur noch bogenförmige Linien wahrnehmbar. Auf der Rückseite drei Niete. Länge 2·5, Breite 1·2 cm.

Riemenbeschlag: Taf. I, 81; Taf. V, 22; Taf. VIII, 22. Dreiblättrige Palmette aus Bronze gegossen, im Aufbau den Palmetten der Säbelbeschläge ähnelnd. In der Mitte der Rückseite ein Nietnagel zum Befestigen am Riemen, dessen Stärke 2 mm betragen haben durfte.

Riemenbeschlag: Taf. I, 79; Taf. V, 20; Taf. VIII, 23. Palmette aus Silber gegossen. Beiderseits eine halbrunde Gravierung. In der Mitte des Beschlages eine erhabene Mandelform und unten ein halbkugeliger Fortsatz. Auf der Rückseite das Negativ der Mandelform samt 2 Nieten zum Befestigen. Höhe 1·9, Breite 1·6 cm.

Riemenzunge: Taf. I, 59; Taf. V, 10; Taf. VIII, 25. Silberguss; Bruchstück. Auf der Vorderseite verwischte Spuren eines symmetrischen Ornamentes, auf der Rückseite zwei Niete, nach deren Maszen der Riemen 4 mm stark gewesen sein dürfte. In den Vertiefungen der Vorderseite Spuren von Vergoldung.

Beschlag aus Silber gegossen: Taf. I, 77, 82; Taf. VIII, 27, 28. Zwei Bruchstücke eines oder mehrerer ähnlicher Beschlagstücke mit

Spuren von Vergoldung. Das Muster ist, wie es scheint, eine achtteilige Rosette mit einer primitiven Perlstabumrandung. Rand 2 mm nach unten gebogen. Die 4 Niete der Rückseite sind mit dem Beschlag aus einem Stück gegossen. Ob diese Beschläge dem Gürtelschmuck angehörten, ist fraglich.

Schnalle: Taf. I, 57; Taf. V, 24; Taf. VIII, 19. Silberguss. Länge 35 mm. Plattenbreite des Schnallenbeschlages 1·5 cm. Das Befestigen erfolgte bei dieser Schnalle nicht durch Festnieten, sondern durch Umbiegen eines 1·1 cm langen, hakenartigen Fortsatzes. Die Platte selbst ist unverziert, nur an den Seiten sind Einkerbungen bemerkbar. Bronzene Gegenstände verursachten eine starke Oxydation der Schnalle.

Schnalle, oval, aus Silber gegossen: Taf. I, 56; Taf. VIII, 18. Der untere Teil, der auf den Riemen zu liegen kommt, fehlt, da der festhaltende eiserne Nietnagel durch Verrostung zugrundeging. Der Dorn der Schnalle ist ebenfalls gegossen und am Ende krallenartig ausgebildet, damit er am Schnallenring besser haftet. Höhe 20, Breite 25 mm.

Bronzene *Schnalle* mit ovaler Öse: Taf. I, 55; Taf. V, 23; Taf. VIII, 20. Auf der Rückseite des abgerundeten Unterteiles sind zwei Ösen aufgelötet. Die Aussenseiten des Schnallenringes sind an 21 Stellen eingekerbt; in diese Kerben ist Goldblech eingehämmert und nachher abgeschliffen. Am Vorderteil des Schnallenbeschlages sind 4 kleine Kanäle strahlenförmig eingekerbt und durch ähnliches Verfahren mit Gold ausgefüllt. Masze des Schnallenringes: 2·2, bzw. 1·5 cm. Länge des Dorns 1·6 cm. Länge des ganzen Stückes: 3 cm.

c) Pferdegeschirr und andere Gegenstände

Seitenstange einer Trense, aus Bronze gegossen: Taf. I, 89; Taf. IX, 7. Die Gebiss-Stange war aus Eisen und ist folglich ganz zugrunde gegangen; soviel ist noch nachträglich feststellbar, dass ihre Öse mit der sie an der Seitenstange befestigt war, ungefähr 1·2 cm breit gewesen sein durfte. Der Bronzeguss zeigt eine rohe Arbeit; ein nachträgliches Putzen fand nicht statt; die Ecken

der Öffnungen sind inwendig nicht ausgefeilt. Länge der Stange 11·6 cm; die Endungen sind knaufförmig. Die Öse wird durch zwei Bogenteile getragen. Die Öffnung, die durch diese Bogenteile gebildet wird, diente zur Aufnahme der eisernen Gebiss-Stange, wogegen die Öse zum Halten des Zügels bestimmt war.

Gegossene bronzen Ringe, 2 Stück: Taf.

I, 90, 91; Taf. IX, 5, 6. Durchmesser aussen 3·2, innen zirka 2·2 cm. Um die Aussenseite des Ringes läuft eine Kante herum. An den gegenüberliegenden Stellen der Ringe machen sich Abnützungen bemerkbar; außerdem kann man auf einer abgewetzten Stelle bei der Ringe Spuren von Eisenoxyd beobachten. Die Ringe wurden in Doppelformen gegossen, welche infolge des oberflächlichen Zusammenlegens etwas verschoben sind. Dies bezeugt die auf der inneren Seite umlaufende Gussnaht, die nachträglich abgefieilt wurde. Der Querschnitt der Ringe ist kein regelmässiger Kreis; daraus folgt, dass die Form nicht aus Metall, sondern aus irgendeiner Tonmasse bestand.

Riemenbeschlagpaare mit Ringen, Bronzezug: Taf. I, 92—95; Taf. V, 25; Taf. IX, 1—4. Form des Beschlags symmetrisch, das schlichte Ornament ist erhaben ausgeführt; der Fortsatz endigt in einer Öse, die den aus einem zusammengebogenen bronzenen Stabe von rundem Querschnitt hergestellten Ring trägt. Auf der Rückseite der Beschläge befinden sich je 4 Nietnägel; an einem dersel-

ben haftet noch die bronzene Ringunterlage. Die Öse eines Beschlages ist infolge der Abnutzung durchgebrochen. Nach den Spuren der Abnutzung bemessen lagen die Beschläge in einem Winkel von 120° zu einander. Länge des Riemenbeschlages 2·8 cm, grösste Breite 1·2 cm, Stärke der Öse 6 mm, Durchmesser des Ringes: aussen 22, innen 15 mm.

Steigbügelpaar aus Eisen: Taf. I, 96—97; Taf. X, 7. Obwohl das eine Stück stark brüchig ist, kann doch festgestellt werden, dass beide Steigbügel gleich waren. Der Rand des Steges ist auswärts gebogen; die Schenkel sind 4 mm stark und flach.

Bruchstück eines eisernen Ringes: Taf. I, 98; Taf. X, 6; gehörte vielleicht zu einer Gurtschnalle.

Eisenbeschläge eines Köchers: Taf. I, 99, 101—104; Taf. X, 3—4. Auf allen haften Holzfasern; auf einem befindet sich ein Nagel.

Pfeilspitzdorn mit Holzspuren: Taf. I, 100; Taf. X, 5.

d) Andere Zierstücke

Goldener Knopf (Rockknopf?): Taf. I, 7—8; Taf. IV, 7, 8, 9. Aus zwei Halbkugeln zusammengelötet, auf welchen sechs Rippen eingepresst sind (auf der Abb. unsichtbar). Am unteren Ende ist ein kleiner Reif aus gezogenem Golddraht angebracht, an dessen Mitte ein Kückchen aus Gold festgelötet ist. Die Öse des Knopfes ist mit einem gerippten, U-förmigen schmalen Band verbunden. Beide Zweige dieses Bändchens sind durch den Drahtreif gesteckt und reichen innen bis zur Mitte des Knopfes. Das Stück ist von Schweinen zernagt. Das andere Exemplar ebenfalls und es sind nur das Unterteil und die in das schmale gebogene Bändchen gesteckte Öse mit dem Reif erhalten geblieben.

Bruchstücke eines Taschenschildes: Taf. I, 14, 15, 16; Taf. IV, 10, 11, 12, aus feinem Silber. Das grösste Stück 4 cm breit; mit Netzmuster. Die beiden, 3 und 2·2 cm grossen Teile sind Randstücke des Taschenschildes, mit glattem Rande. Alle drei Stücke stark oxydiert.

Schnallenförmiges Bruchstück aus Gold: Taf. I, 83; Taf. IV, 6. Das Ende der 5 mm langen Schenkel wird durch ein Niet verbunden. Das U-förmig gebogene Plättchen ist inwendig flach, aussen halbrund. Höhe 1 cm, grösste Breite 8 mm.

Ohrgehänge aus gezogenem Golddraht: Taf. I, 84—85; Taf. IV, 4—5, kettengliedförmig. Die Enden des Drahtes stehen im Langteile des Gliedes 4 mm von einander ab. Im unteren Bogen winden sich auf dem Draht zwei Goldreifchen, die einen herabhängenden längeren Draht festhalten. Auf dem letzteren waren wahrscheinlich Goldkügelchen als Zierstücke angebracht. Auf dem oberen Bogen ist ein umgebogenes Goldplättchen festgeietet, das ebenfalls zum Halten von Zierstücken des Ohrgehänges bestimmt gewesen sein durfte. Dieses Stückchen fehlt auf einem Gehänge, auf dem anderen ist der herabhängende Draht verloren gegangen. Länge 3·1, Breite 0·8 cm, Stärke des Drahtes 1—2 mm.

e) Gegenstände unbekannter Bestimmung

Birnenförmiges, dünnes *Silberblech*: Taf. I, 86; Taf. IX, 8. Am breiten Teil unregelmässige Löcher entlang des Randes, am schmalen zwei grössere, derb eingeschlagene Löcher von ungleicher Grösse. Eine Seite stark oxydiert, mit Spuren von Kupferoxyd um einzelne Löcher. Länge 15·7 cm, grösste Breite 8·3 cm, am schmälsten Teil 2·5 cm.

Formlose Goldblechstücke: Taf. I, 10—13; Taf. IV, 16—19. Im kalten Zustande gehämmert, infolgedessen mit Rissen an den Rändern. Das auf Taf. I, 10 und Taf. IV, 18 abgebildete Blech ist fast ellyptisch, das auf Taf. I, 13 und Taf. IV, 16 von ovaler Form. Die anderen beiden sind formlos und am Rand eingerissen. Alle diese Goldbleche wurden als Belagstücke verwendet.

Silberplatten: Taf. I, 17—19; Taf. IV, 20—22. Drei Stück. In rohem Zustand durch

Hämmern geplattet. Ein Teil des ovalen Stückes ist abgebrochen; die eine Seite ist oxydiert, die andere ist glänzend und es sind 2 mm vom Rande entfernt auf der einen Hälfte umlaufende Einritzungen wahrnehmbar. Die beiden anderen Stücke sind vierseitig, roh gehämmert, mit eingerissenen Rändern.

Verflachtes Goldband: Taf. I, 87; Taf. IV, 23. Länge 22·5 cm, Breite 5 mm, Stärke kaum 1 mm. An einem Ende breiter gehämmert. In die Mitte dieses Teiles ist ein Loch derb eingeschlagen. Das andere Ende ist mittels eines scharfen Werkzeuges schief abgeschnitten.

Roh gehämmertes *Silberband*: Taf. I, 88; Taf. VI, 1. Länge 32 cm, Breite 9 mm. Beide Enden breiter gehämmert.

III. Kulturgeschichtliche Probleme

Die kulturgeschichtliche Stellung des Fundes von Geszteréd wird nach dem vor Kurzem erschienenen Werke Nándor Fettich's¹ leicht zu bestimmen sein. Die Studien dieses Werkes erstrecken sich auch auf das Fundmaterial von Geszteréd. Es werden sogar die Abbildungen des gesamten Fundes und der goldenen Säbelbeschläge samt ihrer Rekonstruktion dargestellt (S. 224 f, Taf. XLVI—XLVIII). Unsere Aufgabe kann sich vorderhand nur darauf beschränken, an Hand der Angaben Fettich's die Bedeutung der aus der eingehenden Beschreibung des Fundes folgenden Ergebnisse in Kürze hervorzuheben.

Die wichtigsten Probleme sind: Wo und wann wurden die einzelnen Fundgegenstände erzeugt? Wie alt ist das Grab?

Die Lösung dieser Fragen kann in erster Linie durch die Prüfung der geographischen Lage des Fundes entschieden werden. Die frühesten und eigenartigsten Denkmäler der ungarischen Landnahmezeit erscheinen am häufigsten im Komitat Szabolcs und im südlichen Teil des benachbarten Komitates Zemplén. Das Gebiet südlich der durch den Pass von Verecke führenden Verkehrslinie war der unmittelbare Bereich der ersten Besetzung. Das verhältnismässig dichte Vorkommen der vornehmen Gräber der Landnahmezeit weist darauf hin, dass die Landnehmen-

den sich hier eine geraume Zeit lang in grossen Mengen aufhielten. Nirgends im Lande kommen die Gräber und Gräberfelder der Landnahmezeit so häufig vor wie hier. (Abb. 1).

Der Fund von Geszteréd fügt sich harmonisch in das Gesamtbild dieser Funde. Ein Gegenstück des Säbels von Geszteréd bildet der Fund von Tarcal (Kom. Zemplén), statt Gold mit Silberbeschlägen, deren Zier motive mit den Beschlagsornamenten des Säbels von Geszteréd identisch sind (S. Fettich, Taf. XLIV—XLV). An den Goldblechen ist der Hintergrund dicht punziert, an den Silberblechen vergoldet. In demselben Bereich kommt auch die Imitierung des Goldbleches durch Kupfer mit Vergoldung der Oberfläche (Grab Nr. 8 von Bezdéd) vor. Der Hintergrund ist hier auch ganz derselbe wie bei den Goldbeschlägen des Säbels von Geszteréd.

Nicht nur der Säbel, sondern auch die ganze Zusammensetzung des Fundes entspricht vollkommen dem Charakter der verwandten Fundkomplexe dieses Bereiches. Der heidnische Ritus der Bestattung der Ungarn erklärt sich aus den Fundgegenständen. Mit der in vollem Kriegsornat bestatteten Leiche

¹ N. Fettich, *Die Metallkunst der landnehmenden Ungarn*, Arch. Hungarica XXI, Budapest, 1937, S. 221 f.

kam zugleich der Pferdeschädel, die Schenkel, der Zaum, das Steigbügelpaar und der Köcher mit Pfeilen in das Grab. Die grosse Silberplatte der Taf. I, 86 dürfte auch einem Gebrauchsgegenstand angehört haben. Der Taschenschild, welcher nur aus den vornehmsten Gräbern bekannt ist, kam hier nur in kleinen Bruchstücken zum Vorschein.

Auf Grund dieser Beobachtungen wird offenbar, dass die Gegenstände des Grabfunden von Geszteréd derselben Beurteilung unterliegen wie die zahlreichen verwandten Grabfunde des nämlichen Bereiches. Wir haben es also mit einem der hervorragendsten Grabfunde eines Führers aus dem der Landnahme folgenden Zeitalter zu tun. Dies wird auch durch den Umstand bekräftigt, dass in diesem Grabfunde alle Gegenstände fehlen die einem späteren Zeitalter angehören.

Der Fundkomplex vertritt die höchste Kulturstufe des .Ungartums in *Levedien* (zwischen Dnepr und Don). Die ungewöhnlich reichliche Verwendung des Goldes² weist auf den Höhepunkt des materialen Wohlstandes im levedischen Zeitalter hin (auf die Jahre vor 889). Im übrigen unterscheidet sich der Fundkomplex in keiner Weise vom Beigabenkomplex anderer vornehmer Grabfunde. Der Einfluss der Kunst der Taschenschilde offenbart sich auch auf den gegossenen Silberbeschlägen mit Palmetten und vergoldetem Hintergrund : Taf. VII, 1—6, 7—32. Dabei leben auch die innerasiatischen Formen in den Typen der einzelnen Riemenbeschläge und besonders der Riemenzungen, in deren technischer Ausführung und Ziermotiven weiter: Taf. VIII, 11—17; 24, 25 (Taf. V, 8—9; 10, 11).

Es unterliegt daher keinem Zweifel, dass der grösste Teil dieser Schmucksachen Erzeugnis der levedischen Kultur ist. Das gleichzeitige Nebeneinanderleben und der gegenseitige Einfluss der verschiedenen Stilrichtungen bezeugt aber, dass die Herstellung auf das Ende des levedischen Zeitalters zu da-

tieren ist. Diese Bestimmung der Entstehungszeit und das Auffinden im Bereiche der ersten Besetzung liefern die Anhaltspunkte der Altersbestimmung.

Von nicht geringerer Bedeutung ist beim Prüfen des Problems der Chronologie der Umstand, dass die Goldbeschläge des Säbels auf langen Gebrauch hinweisen. Die Beschädigungen, Restaurierungen und der Neuersatz einiger Beschläge bezeugt, dass diese schön und reich verzierte Waffe lange Zeit, vielleicht mehrere Generationen hindurch in Gebrauch war. Dieser Umstand bekräftigt die obige Bestimmung des Entstehungsortes. Mit dieser Bestimmung steht auch das Vorkommen des Säbels im Bereich der ersten Besetzung in Einklang.

Schliesslich müssen noch die Beziehungen des Säbelfundes von Geszteréd zum Wiener Säbel³ besprochen werden. Auch im Bezug auf Wert der Zierbeschläge und den Reichtum der Palmettenmotive steht unter den Säbeln der Landnahmezeit der Säbel von Geszteréd dem Wiener Säbel am nächsten. Trotz seines mangelhaften und brüchigen Zustandes ist zu erkennen, dass dieser hinsichtlich der Form und des Ornamentalsystems denselben Typ vertritt. Der Versuch der Rekonstruktion auf Taf. XI, 1, die unter der Wirkung der Arendtschen⁴ Rekonstruktionen gemacht worden ist, kann auch durch den Wiener Säbel unterstützt werden.

Der Wiener Säbel vertritt aber nicht so rein die Kunst der Taschenschilde, wie der von Geszteréd. Bei jenem wird nämlich die Ornamentik der Taschenschilde durch ein neues Element, durch das Bandgeflecht erweitert, welches mit dem Netzmuster nicht verwechselt werden darf. Die Stilrichtung der Bandgeflechte, Palmetten und Halbpalmetten des Wiener Säbels scheint zu dem Kreise nordeuropäischer Kunst Beziehungen aufzuweisen. Sonst sind die Eigenheiten der technischen Ausführung: das Punzieren des Hintergrundes und die runden glatten Nagel-

² Ausser den Beschlägen des Säbelgriffes und des Belages der Säbelscheide sind noch die Knöpfe (Taf. I, 7—8), das Ohrgehängepaar (Taf. I, 84—85), das eine Band (Taf. I, 87) und einige Bruchstücke von unbekannter Bestimmung (Taf. I, 10—13, 83) aus Gold erzeugt.

³ Zoltán Tóth, „Attila's Schwert,“ Budapest, 1930. Nándor Fettich, *Zur Archaeologie der ungarnischen Landnahmezeit*, AÉ, XLV, 1931, S. 304. ff. Nándor Fettich, *Die Metallkunst der landnehmenden Ungarn*, S. 240 f.

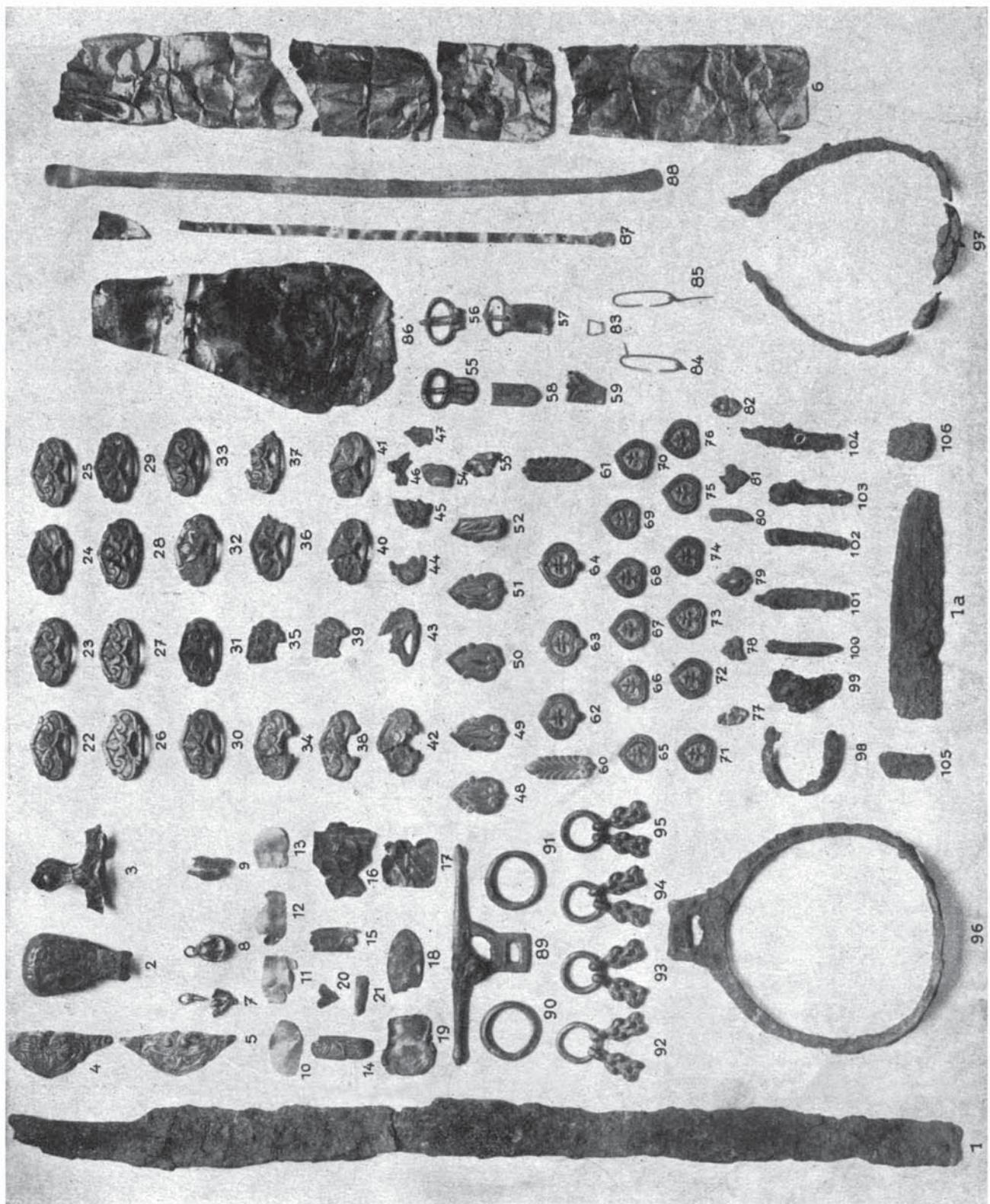
⁴ A. Zacharov und V. Arendt, *Studia Levedica*, Arch. Hungarica, XVI, 1935, Taf. III.

köpfe der Tragösen gemeinsame Kennzeichen beider Säbel (Taf. II, 2). Das letztere scheint ein belangloses Detail zu sein. Aber gerade solche unbedeutend erscheinenden technischen Einzelheiten beleuchten den Aufbau der Zusammenhänge. Die Behandlung des Wiener Säbels aus diesem Gesichtspunkte

würde aber den Rahmen dieses Aufsatzes überschreiten, der nichts anderes bezweckt, als lediglich die Wiedergabe des Fundberichtes, um damit weiteren archäologischen Forschungen einen sicheren Ausgangspunkt zu bieten.

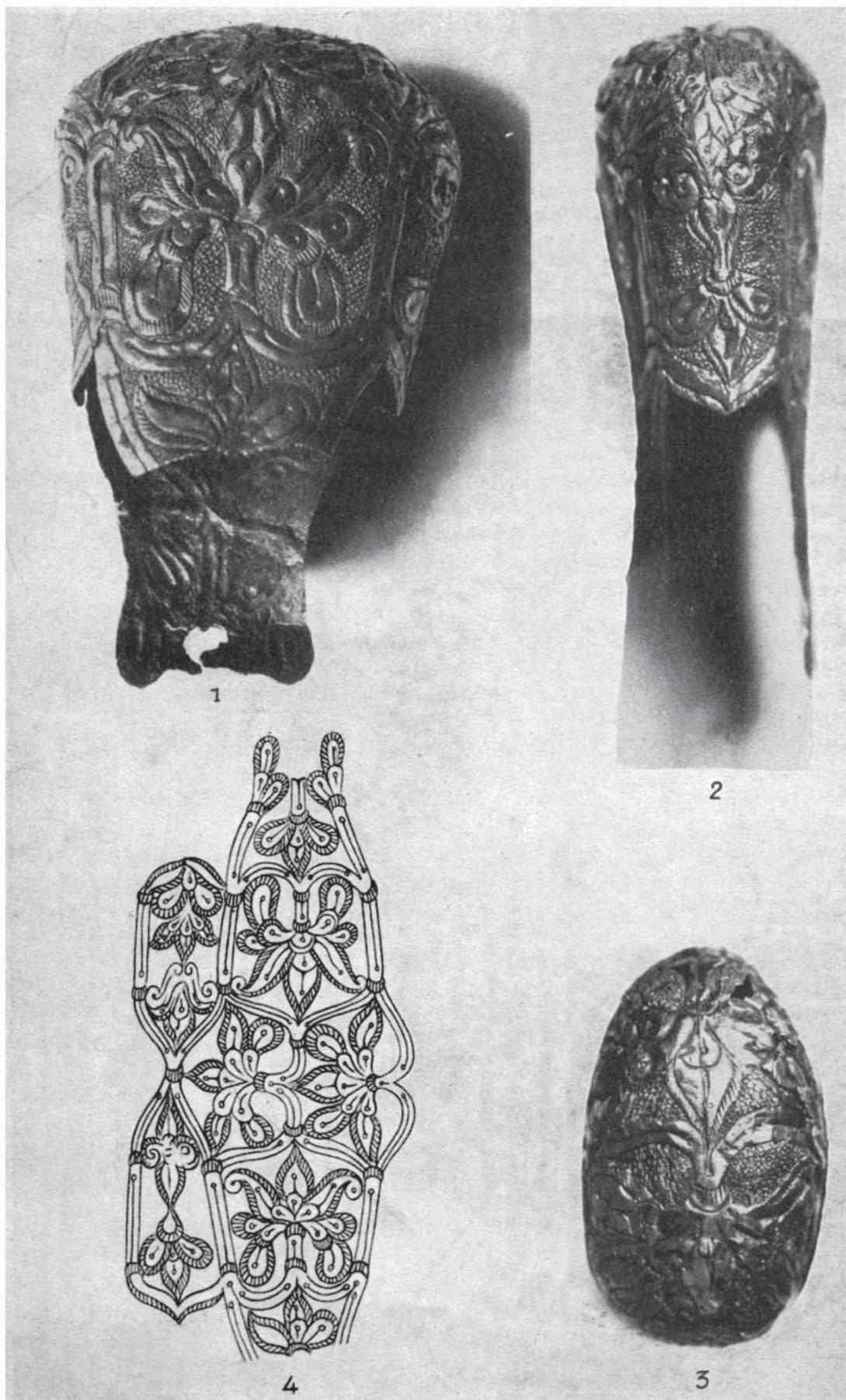
TÁBLÁK — TAFELN

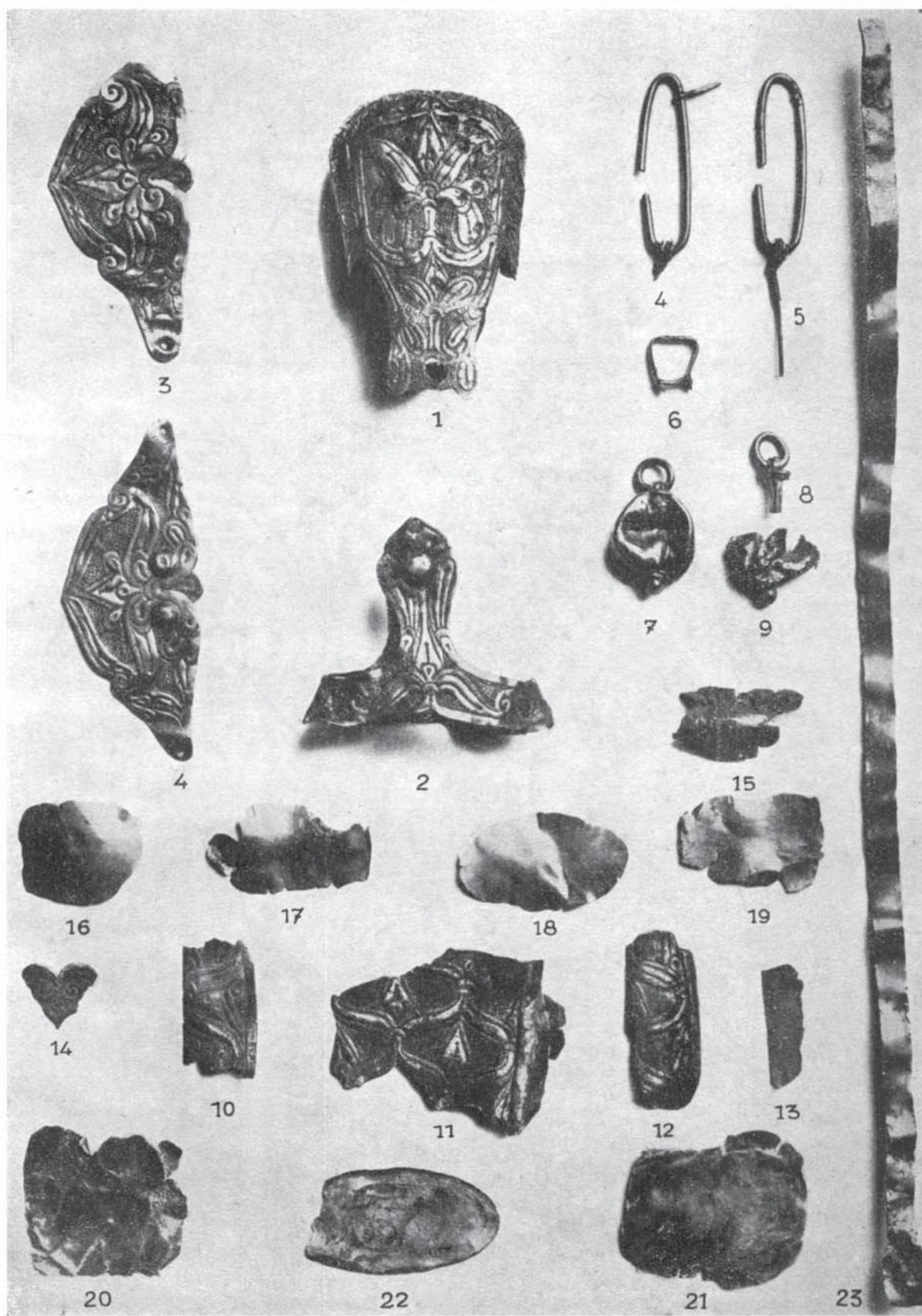
A geszterédi sárlelet — Der Grabfund von Geszteréd, Kom. Szabolcs (im Museum Nyiregyháza)

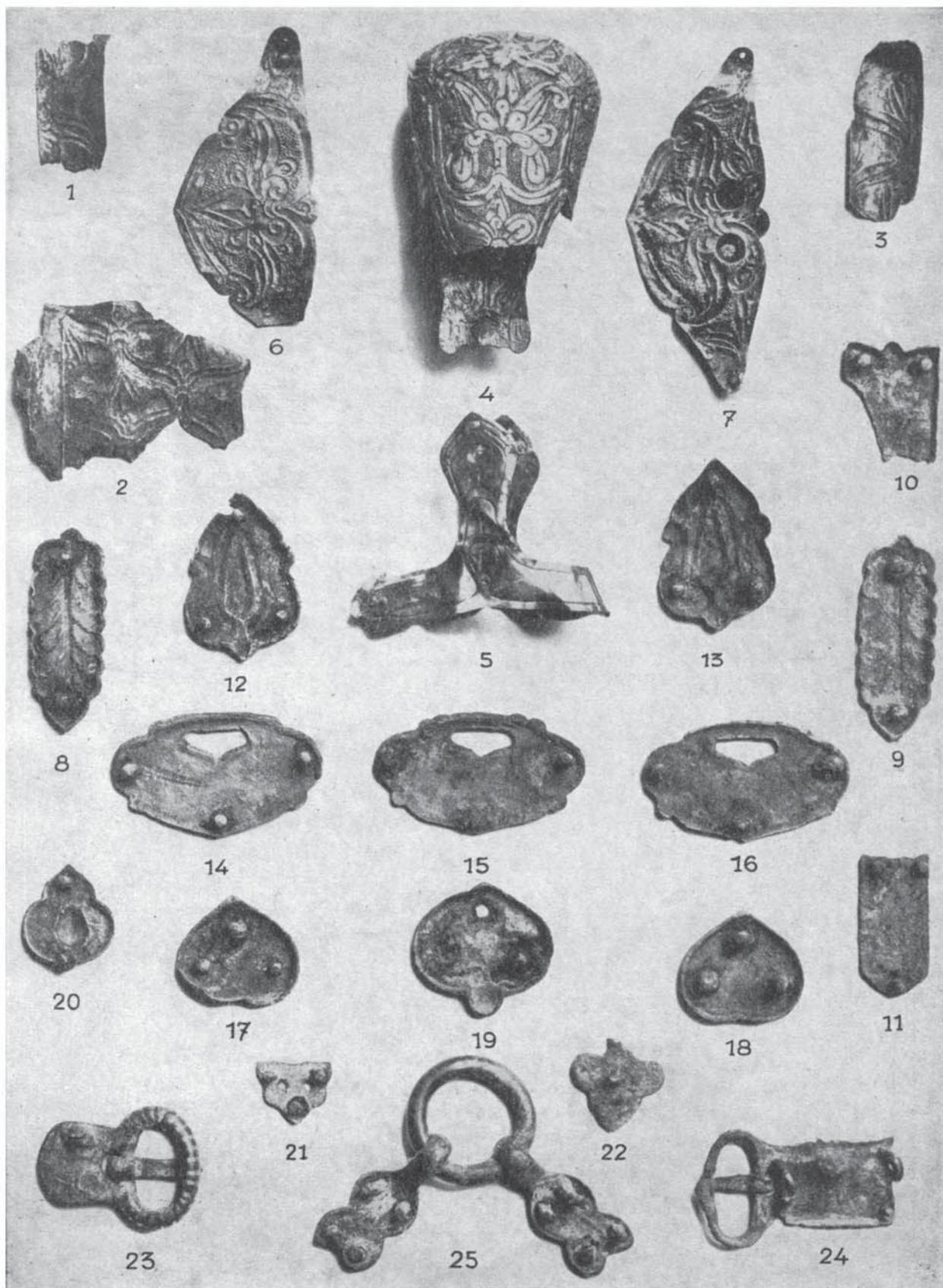

Geszteréd

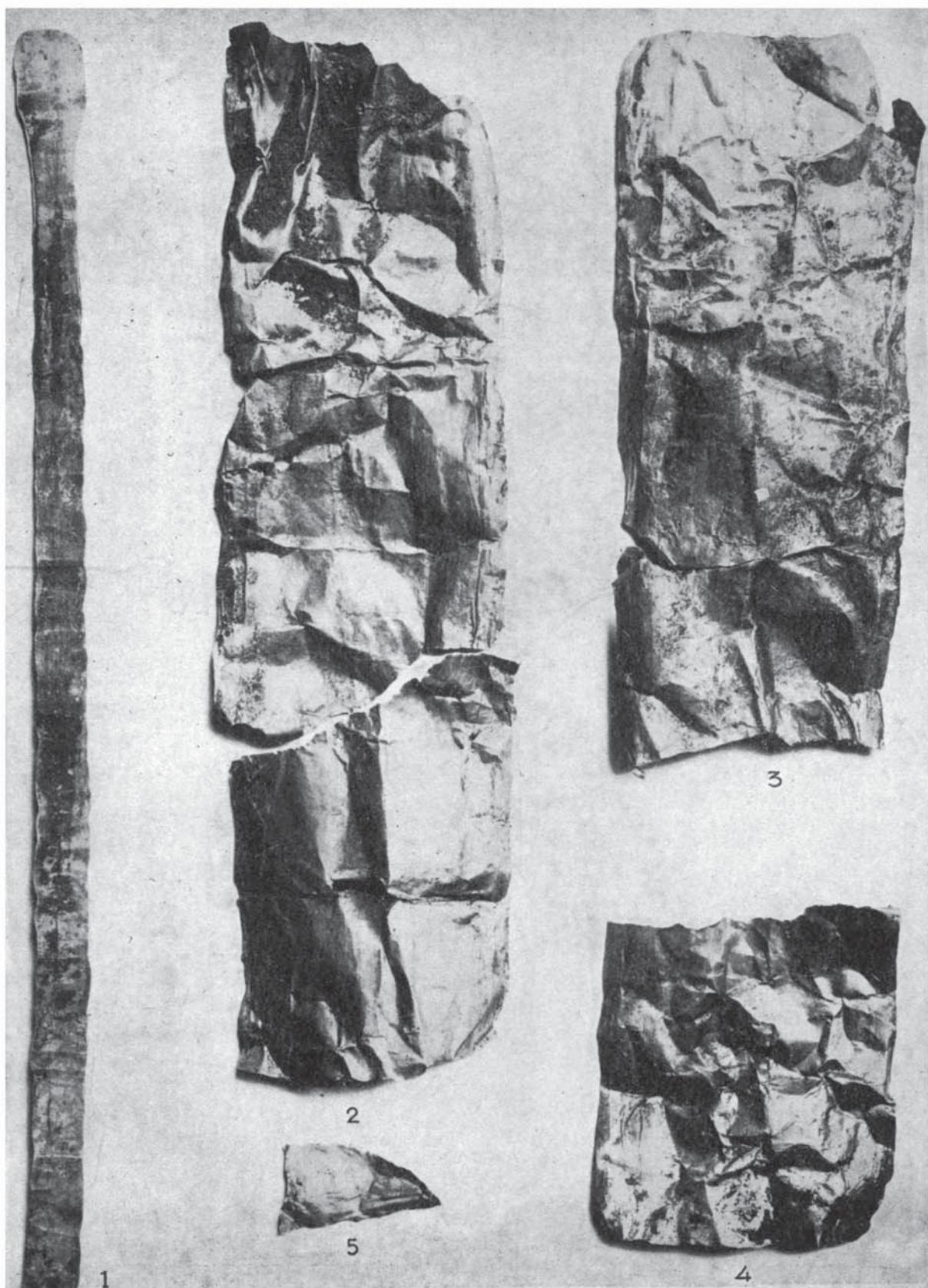

Geszteréd

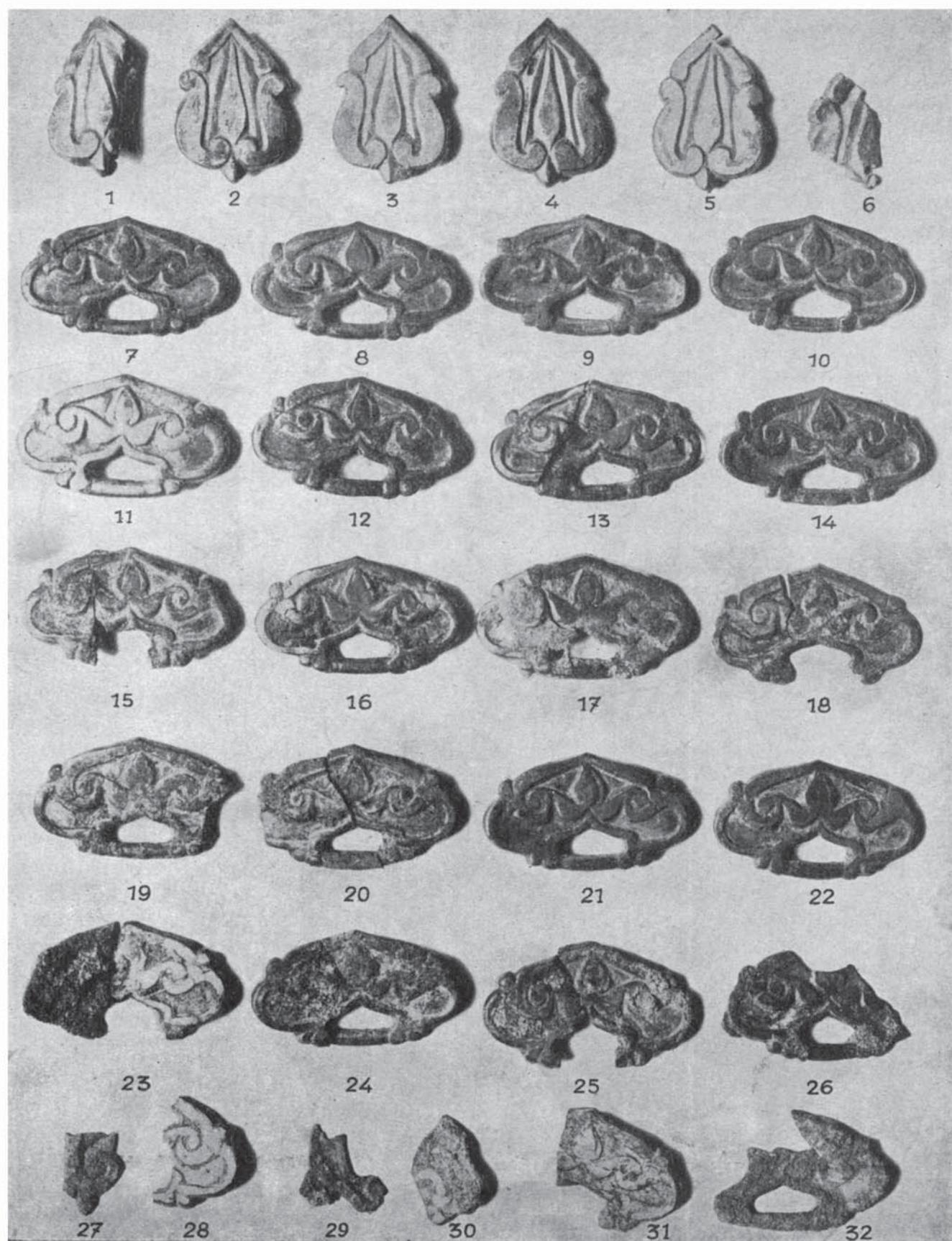

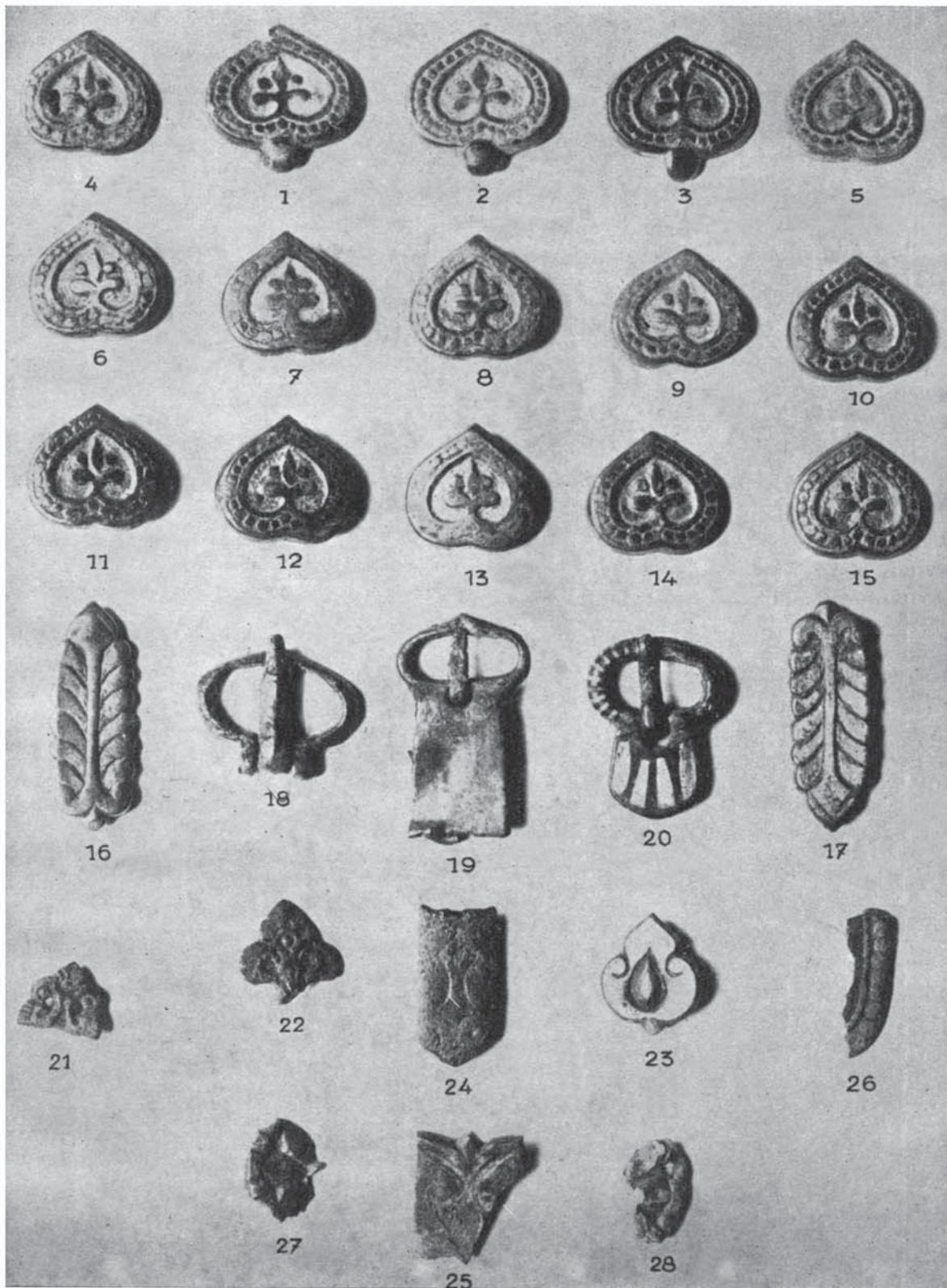
Geszteréd

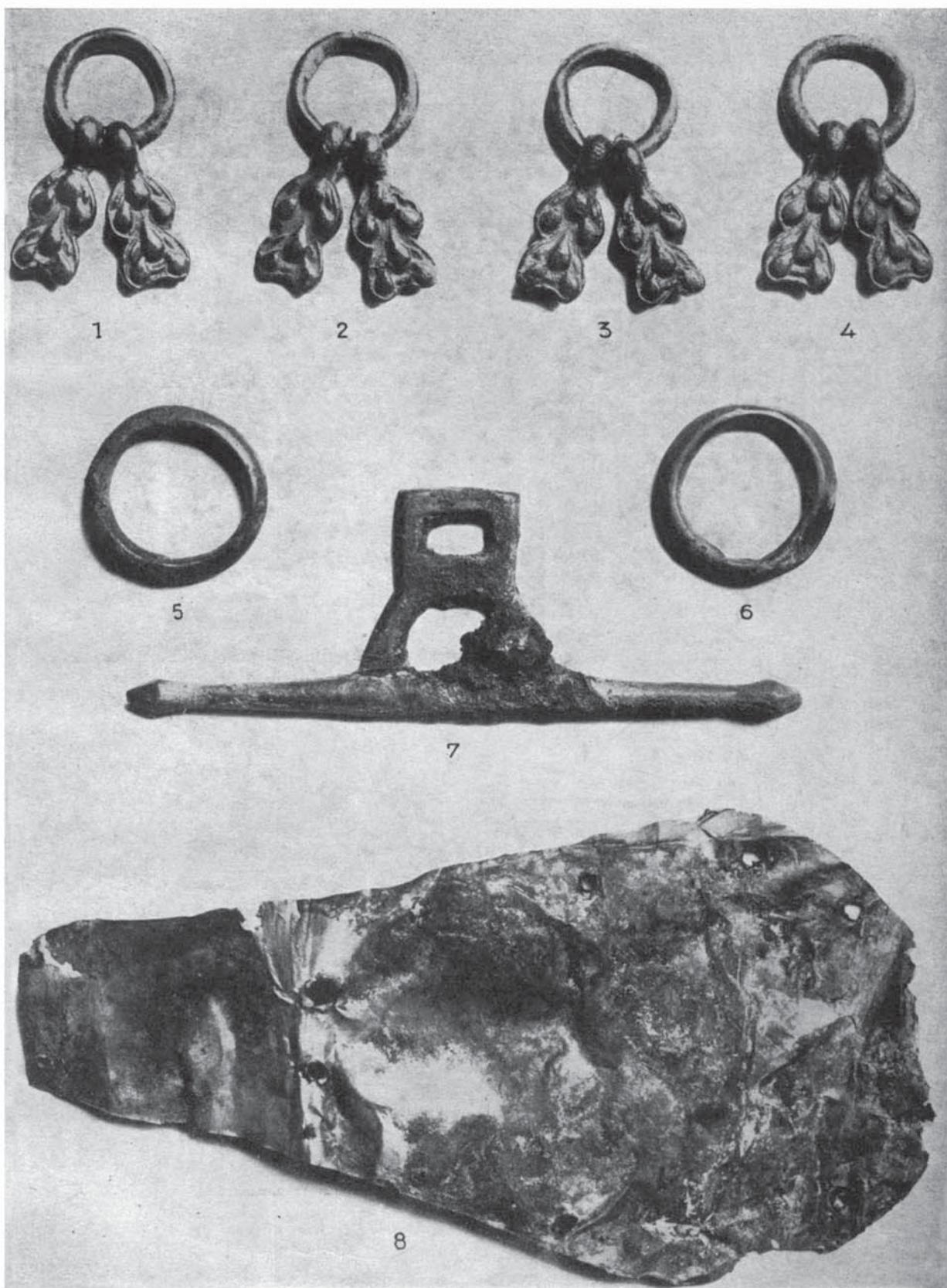
Geszteréd

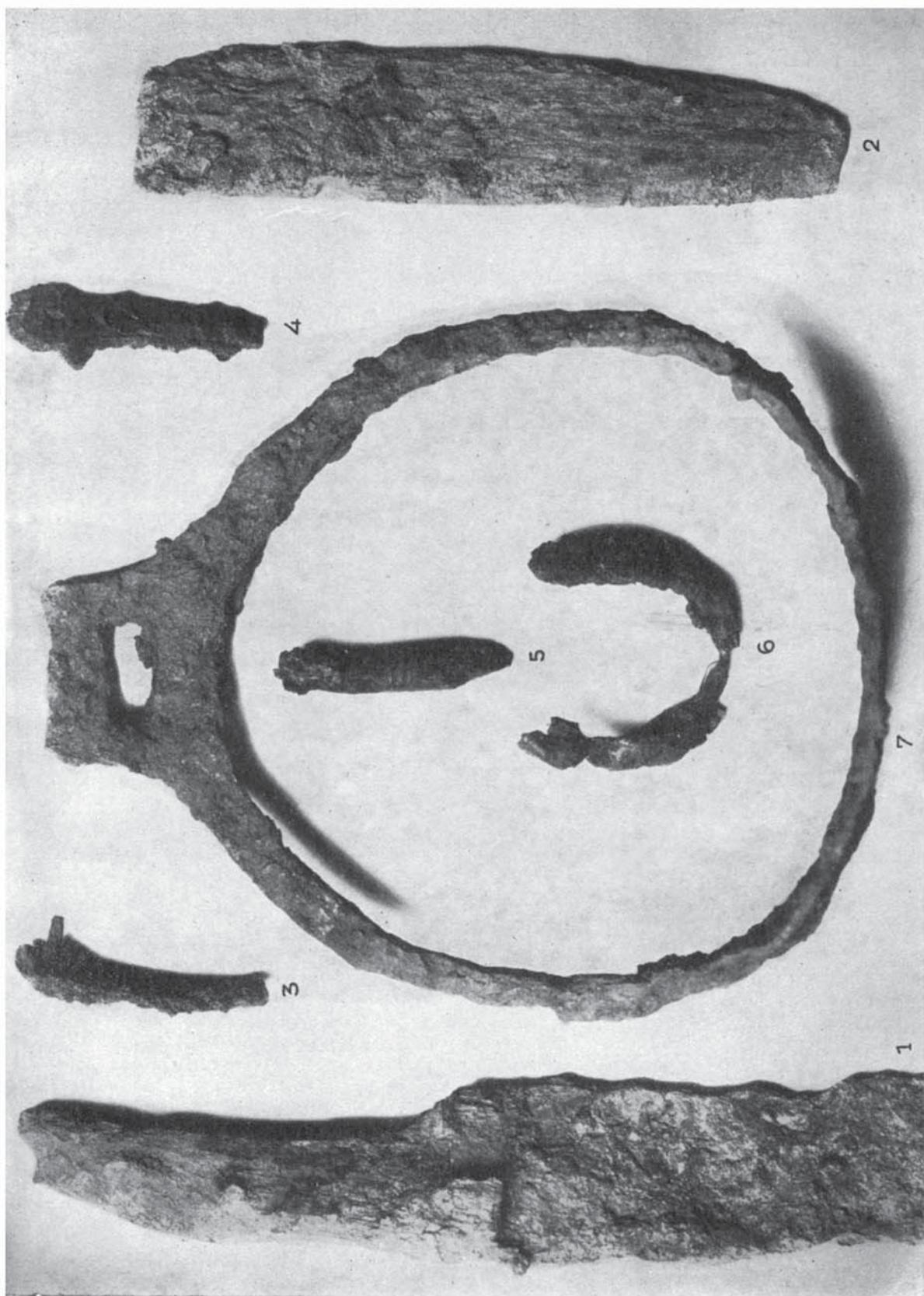
Geszteréd

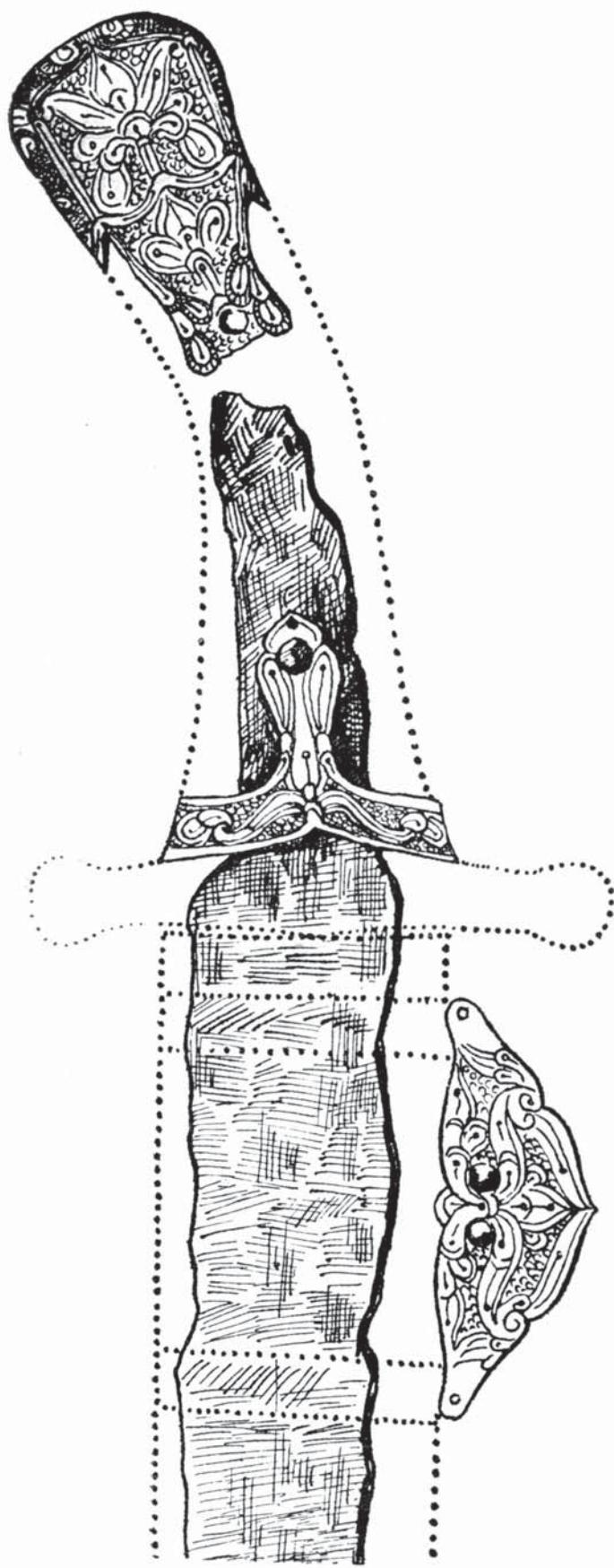
Geszteréd

Geszteréd

Geszteréd

1b

1a